

SKRIV VÄRLDEN DÄR DU ÄR!

Ett skrivprojekt mellan Det fria ordets hus och
Sensus med stöd av Länsstyrelsen

Red: Joakim Granlund och Charlotte Strömberg Eliasson

SKRIV VÄRLDEN DÄR DU ÄR!

Red: Joakim Granlund och Charlotte Strömberg Eliasson

sensus

Projektledare: Joakim Granlund (Det fria ordets hus, Växjö kommun)
& Charlotte Strömberg Eliasson (Studieförbundet Sensus)

Cirkelledare & skrivpedagog: Maria Estling Vannestål

Layout: Växjö kommun

Omslagsbild: Ashkan Forouzani, Unsplash

Tryck: Tryckservice, Ängelholm

Växjö, 2023

ISBN: 978-91-527-8804-2

TACK!

Vi vill tacka Länsstyrelsen för att de trodde på det här projektet vilket utmynnade i denna bok.

Vi vill även tacka vår cirkelledare Maria Estling Vannestål som varit vår katalysator genom projektet.

Stort tack till Moa Franzén, Det fria ordets hus, för allt du gjort för att det blev bra.

Och sist men inte minst de kvinnor vi mötte genom projektet och som var villiga att dela med sig av sina berättelser.

INNEHÅLL

FÖRORD	9
---------------------	----------

PROJEKTETS BAKGRUND	11
----------------------------------	-----------

FÖRBEREDELSE	15
---------------------------	-----------

Rekrytera cirkelledare.....	16
-----------------------------	----

Rekrytera deltagare.....	18
--------------------------	----

Planera upplägg.....	20
----------------------	----

FÖRSTA TERMINEN	21
------------------------------	-----------

Text av cirkelledare Maria Estling Vannestål

Projektstart – äntligen igång!.....	22
-------------------------------------	----

Vårens träffar – oförutsägbarhet och flexibilitetsträning.....	25
--	----

Hallå deltagare, var håller ni hus?.....	28
--	----

Språket som barriär och brobyggare.....	29
---	----

Viktiga samtal och varm kvinnogemenskap.....	32
--	----

Att skriva världen där vi är.....	37
-----------------------------------	----

Utflykt till Elin Wägners Lilla Björka.....	39
---	----

Terminsavslutning i sköna maj.....	41
------------------------------------	----

Utvidgad rekrytering (projektledarnas kommentar).....	42
---	----

INNEHÅLL

ANDRA TERMINEN	43
-----------------------------	-----------

Text av cirkelledare Maria Estling Vannestål

Första projektveckan.....	44
Några kommer, några går – och mer flexibilitetsträning.	45
Nygamla samtalsformer, nya teman och blandade känslor	47
Septemberbesök på stadsbiblioteket.	50
Novemberutflykt till Sagomuséet i Ljungby.....	52
Presentation på Kronobergs bokmässa.	54
Projektavslutning i adventstid.	55
Beslut om att avsluta projektet (projektledarnas kommentar).....	57
SLUTREFLEKTIONER.....	59
Projektledarnas reflektioner.....	60
Cirkelledarens reflektioner.....	62
BILAGA: PROJEKTMATERIAL – TIPS OCH INSPIRATION ...	65
Inspiration till presentation och incheckning.....	66
Inspiration till tematiskt skrivande.....	68
Webbtips för att träna svenska.	74
DELTAGARREFLEKTIONER: YONGLI OCH ISRAT.....	75
INTERVJUER MED NÅGRA PROJEKTDELTAGARE.....	79

”Det är mycket svårt att försöka lära sig att leva i ett nytt land när du inte har språket. Man är en tom människa för ens minnen är inkapslade i en. Man kan inte dela med sig av dem.”

**AMINEH KAKABAVEH I SÖNDAGSINTERVJUN,
3 DECEMBER 2017**

”Vi får se så hemska saker, höra så hemska saker. Om människor som har förlorat allt, människor som har blivit utsatta för våldtäkt, sett sina familjer mördas och har ingenting. Och vi har kommit och satt oss ner för att ta deras berättelser, skriva ner deras berättelser. Så när man har slutat så är det de som tackar oss. Tack för att ni kom. Tack för att ni lyssnade på oss. Tack för att ni skrev ner vår berättelse. Det betyder att vi är någon. Vi är en människa.”

**ANDERS KOMPASS I SÖNDAGSINTERVJUN,
17 JANUARI 2016**

”Jag är stolt och glad att erövra ett nytt språk, varje språk som ger mig möjlighet att uttala mig fritt utan rädsla är mitt hjärtas språk”

**JILA MOSSAED I SOMMAR I PI,
16 AUGUSTI 2023**

FÖRORD

Vi på Det fria ordets hus i Växjö har som en del i vårt arbete att jobba med det egna uttrycket. Det är ett vitt begrepp som kan handla om skrivande, berättande, tecknande och ljudskapande. Just för oss har skrivandet och berättandet ändå legat nära till hands. Kanske för att Kronoberg rent historiskt ses som ett skrivande län. Genom åren har det handlat om skrivarkurser, workshops, skrivarfrukostar, korta övningar och så vidare..

Det har varit intressant och kul på många sätt men ofta blir det i den typen av skrivande samma klick av människor som får berätta. Och det är absolut inget fel med det. Alla ord är viktiga. Men vi har pratat om att det finns så många andra röster som måste få bli hörda. Vad vi främst tänkt på är kvinnors röster från andra länder än vårt eget. Var de kommer ifrån men även platsen de nu befinner sig på. Det ville vi höra mer om.

Skriv världen där du är! blev möjligheten att utforska detta och få ta del av dessa berättelser.

Joakim Granlund

Kulturutvecklare

Det fria ordets hus

Växjö, oktober 2023

FÖRORD

Sensus är ett studieförbund och vi arbetar med bildning och kultur.

Allt Sensus gör är folkbildning och folkbildning är både en metod, ett mål och ett förhållningssätt. För Sensus är kultur en upplevelse, ett möte med sig själv och andra. Alla har rätt att skapa och alla har rätt att delta som utövare eller publik utan normer som krymper människan. Kultur är en del av demokratibyggandet och vi lyfter fram mångfalden i kulturutövandet och olika uttryck. Som studieförbund utvecklas vi i samspel med samhället i stort och i samverkan med våra medlemsorganisationer, samarbetspartners och deltagarna. Denna gång gör vi folkbildning tillsammans med Det fria ordets hus och Växjö kommun. Sensus kulturverksamhet är en stor del av Sensus själ och vi är stolta över att Sensus genom kultur- och skrivprojekt likt *Skriv världen där du är!* kan bidra till att skapa människovärdighet och livsmening för våra deltagare.

Charlotte Strömberg Eliasson

*Verksamhetsutvecklare
Studieförbundet Sensus*

Växjö, oktober 2023

PROJEKTETS BAKGRUND

PROJEKTETS BAKGRUND

Migrationskrisen i Europa 2015 innebar att Kronoberg och länets kommuner de efterföljande åren kom att ta emot ett stort antal asylsökande från främst Mellanöstern och Sydasien. Växjö kommun har bidragit med asylboenden på olika platser och orter i kommunen.

Studieförbundet Sensus har sedan inledningen av migrationskrisen arbetat med flyktingguidning, delaktighet och språkinlärning för ökad etablering i samhället och för att skapa nätverk in i det svenska samhället, med bidrag från Länsstyrelsen i Kronoberg. Bidragen som fördelas från Länsstyrelsen till organisationer och kommuner har målet att stärka den civila sektorns roll och stödja samverkan mellan den civila sektorn och kommunerna.

Folkbildningen håller samman, stärker och utvecklar det svenska samhället och vår demokrati. Folkbildning är utbildning och bildning för vuxna. Den är fri och frivillig i bemärkelsen att människor själva väljer om och när de vill delta. En stor del av folkbildningsarbetet sker organiserat med ekonomiskt stöd från staten. Sensus, tillsammans med folkhögskolor och de andra studieförbunden, möjliggör dessa möten.

Folkbildningens pedagogik och metoder handlar om att anpassa kurser och studiecirklar efter deltagarnas förutsättningar och behov. Det betyder att folkbildningens deltagare har stort inflytande över vad och hur de ska kunna delta i ett aktivt lärande. Deltagarna inom folkbildningen söker och bygger sin egen kunskap genom dialog, interaktion och reflektion. När människor möts i samtal prövas egna synsätt och åsikter och nya insikter skapas. Folkbildning handlar också om livslångt lärande, om att ge framtidstro och om att bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället. Den syftar också till att bredda och öka delaktigheten i kulturlivet.

PROJEKTETS BAKGRUND

I Kronoberg finns ett rikt litterärt arv och många är författarna som berört frågor om yttrandefrihet, censur och jämlikhet. Småland äger ett levande kulturarv, inte minst i det rika muntliga berättandet och i den litteratur som har skrivits och fortsätter att skrivas i regionen. Pär Lagerkvist, Vilhelm Moberg och Elin Wägner är alla litterära storheter som under sin livstid stod upp för – och genom sina bevarade verk fortsätter att kämpa för – yttrandefrihet och människors lika värde.

Ett kulturarv är materiella och immateriella företeelser, seder och föreställningar som ärvt från det förgångna och som återspeglar människors värderingar, minnesmärken, trosuppfattningar, kunskaper och traditioner.

Det kan innefatta litteratur, konst, kunskaper och berättelser vi tillägnat oss och förmedlar genom generationer av förmödrar och förfäder. Ett kulturarv går att finna runt omkring oss: i städer och tätorter, i naturlandskap och på arkeologiska platser och där vi känner igen oss själva. Under 2019 började verksamhetsutvecklarna Joakim Granlund, Det fria ordets hus i Växjö, och Charlotte Strömberg Eliasson, studieförbundet Sensus, samverka kring skrivarcirklar i Det fria ordets hus som då låg i den tidigare disponentvillan i området Ringsberg–Kristineberg i Växjö. I samband med genomförandet av skrivarcirklarna uppkom en diskussion mellan verksamhetsutvecklarna om var berättelserna från nyanlända i Kronoberg finns och vad dessa berättelser egentligen innehåller. Här såg vi en samtida parallell till exempelvis Vilhelm Mobergs Utvandrarepos. Hur kommer det litterära kulturarvet att se ut i framtiden genom gruppen nyanlända? Hur ser de asylsökande i Kronoberg på platsen de kommit till? Vilka berättelser bär de med sig från sina hemländer? Vilka berättelser finns hos de nyanlända mammorna? Vad kan vi lära av varandra? Många var diskussionerna och tankarna vi hade kring dessa frågor.

En rolig detalj i det hela är att mycket av den tidiga planeringen gjordes på Elin Wägners Lilla Björka när våren var på väg att möta sommaren. På den måkiga verandan satt vi i solljuset och spånade fram vad vi ville med projektet.

PROJEKTETS BAKGRUND

Vad vi förstod var att vi ville väldigt mycket. Idéerna var inte problemet, problemet var att försöka begränsa oss, att göra det hela rimligt och fungerande.

Med utgångspunkt i dessa frågeställningar och Sensus erfarenheter från 37:a-projektet *Uttryck och möten i kulturbygd*¹ i Lessebo liksom Joakim Granlunds kunskap i förmedling av litteratur och arbete för det fria ordet påbörjades processen att utveckla en ansökan till Länsstyrelsen för ett 37:a-projekt: *Skriv världen där du är!* Ansökan tog fasta på Kronobergs litterära kulturarv, stärkandet av det svenska språket, tydliggörandet av våra demokratiska värderingar och frågeställningar kopplade till migration och skrivande. Skrivprojektet skulle genomföras i fyra av Växjö kommuns prioriterade områden: stadsdelarna Araby och Teleborg i Växjö samt orterna Braås och Lammhult i Växjö kommun. Målgruppen för projektet var föräldralediga kvinnor i asyl- och etableringsprocess som genom folkbildningens metoder skulle få möjligheten att med stöd av en skrivpedagog skriva tillsammans med andra kvinnor. 37:a-medel beviljas av Länsstyrelserna och bidrar till ersättning för åtgärder som syftar till att stärka och utveckla verksamheter med flyktingguider och familjekontakter och riktas till nyanlända personer, ensamkommande barn och asylsökande personer.

I utlysningen 2021 främjade Länsstyrelsen i Kronoberg ansökningar med insatser som särskilt riktar sig till eller underlättar deltagande för föräldralediga och andra personer med små barn, med särskilt fokus på insatser som stödjer språkinläring för denna målgrupp. Bidraget söks av kommuner och insatser som genomförs i samverkan med idéburen sektor prioriteras. *Skriv världen där du är!* ingår i stödet till språkinläring och flyktingguidning riktat till föräldralediga mammor i asyl- och etableringsprocess.

¹ Projektet *Uttryck och möten i kulturbygd* syftade till att underlätta för asylsökande och nyanlända föräldrar att lära sig och ta till sig det svenska språket i samspel med en konstnär och övriga deltagare. Gruppträffarna byggde på folkbildningens metoder, språkträning med SFI-lärare, samhällsinformation, lokal historia och livskunskap genom gemensamt skapande och samtal med konstnär och personal på familjecentralen i Lessebo.

FÖRBEREDELSE

Rekrytera cirkelledare

Bland det viktigaste för ett sånt här projekt är att hitta rätt person som ska kunna leda det hela. Det visste vi. När vi inledningsvis pratade om vad vi ville göra så fanns hela tiden tanken på vem som skulle kunna göra det vi önskade med. Det skulle vara någon som i en och samma person skulle vara pedagog, humanist, initiativrik, flexibel, stresstålig, erfaren, öppenhjärtig och självgående. Och dessutom en person som arbetat med liknande grupper tidigare. Helt enkelt en supermänniska, varken mer eller mindre. En person som med sina egna erfarenheter kunde möta dessa kvinnor på den plats där de nu befann sig. Vi visste att det skulle kunna komma upp svåra ämnen som kunde påverka vissa personer kraftigt och då skulle det behövas en ledare som med sitt lugn kunde klara en sådan situation. Någon med erfarenhet snarare än bara en utbildning.

Ganska snart hade vi några tänkbara namn vi såg som potentiella ledare för *Skriv världen där du är!* Alla med olika kompetenser och bakgrunder, men med ett stort humanistiskt kapital.

Frågan ställdes och efter ganska kort betänketid så hade vi vår cirkelledare klar. Under samtalen vi hade med henne nu så kändes hon som ett självklart val.

Maria berättar själv om sina tankar nedan. Att ha cirkelledaren klar var en stor lättnad. Nu var vi tre personer som verkligen kunde sätta igång och planera upp dessa cirklar. Alla tankar och funderingar och viljor skulle snart få sin plats.

”

Maria (cirkelledare)

Frågan om att bli cirkelledare för Skriv världen-projektet kom som en total överraskning för mig. Visst hade jag jobbat som cirkelledare i många år om än huvudsakligen med fokus på samtal snarare än skrivande). Visst är jag själv en skrivande person, med fjorton böcker i bagaget. Visst är jag språklärare i grunden (om än inte i SFI). Och visst har jag engagerat mig i integrationsfrågor genom att starta nätverket Vi är Växjö, för organisationer och myndigheter som arbetar med integration i Växjö kommun.

Men det här uppdraget var inget jag hade kunnat föreställa mig att jag skulle ägna mig åt. Projektet samlar ihop en massa olika delar ur min egen bakgrund, och att samla berättelser har blivit en stark drivkraft i mitt eget författarskap de senaste åren, då jag skrivit en bok om anhöringskap utifrån ett antal anhörigas erfarenheter, tankar och känslor. Efter mycket grubblande och bollande med familj och vänner tackade jag ja – med ungefär lika delar bävan och förväntan!

Rekrytera deltagare

Arbetet med att rekrytera deltagare inleddes redan i mitten av november, då vi tog kontakt med kommunens s.k. "närområdes-koordinatorer" för de fyra områden som projektet var avsett att starta grupper i. Ett möte ägde rum strax före jul, och vi fick veta att man kommit väldigt olika långt inom de olika områdena. I Arabyområdet (den av Växjö's stadsdelar som har flest boende med utländsk bakgrund) har man jobbat mycket med integration under många år och det finns mängder av aktiviteter och projekt, liksom uppbyggda samarbeten med flera studieförbund.

På de båda orterna utanför staden (Braås och Lammhult) finns det några drivande samhällsföreningar, några etablerade mötesplatser och områdeskoordinatören har också kontakt med etableringsfamiljer, men man behöver fortfarande jobba mer med integrationen. I det fjärde området (Teleborg, en av Växjö's stadsdelar utanför city) har man bara börjat integrationsarbetet, exempelvis genom satsningen "Ungas fria tid", men här var fortfarande mycket oklart, och vi lyckades aldrig riktigt skapa någon bra kontakt under arbetet med projektet.

Vi kom fram till att be koordinatorerna om namn på nyckelpersoner (exempelvis fältassistenter, bovärdar och s.k. "stadsdelsmammor" – de känner potentiella deltagare och har själva relevanta språkkunskaper) som vi kunde ha glädje av att få kontakt med i de olika områdena. De språk som verkade vara mest aktuella var arabiska, somaliska och dari.

Efter jul deltog vi i möten med samhällsföreningarna på de båda orterna utanför Växjö, och fick där möjlighet att presentera vårt projekt. I den ena upplevde vi ett stort engagemang och intresse för vårt projekt, och vi kände att vi fick bra kontakt med de personer som deltog, medan de som var med på det andra mötet inte verkade vara så insatta i de verksamheter som finns på orten.

FÖRBEREDELSE

Vi fick också informera om projektet vid ett specifikt möte med inbjudna nyckelpersoner i Växjö och vid ett allmänt integrationsmöte med nätverket Vi är Växjö. Kontakt togs med ansvariga vid Medborgarkontoret i respektive område, liksom med ett antal kyrkor som vi visste ordnade språkcaféer. I alla dessa sammanhang bad vi om hjälp med att sprida ordet om projektet och tipsa personer som skulle kunna vara intresserade.

Parallellt med vår strävan efter att knyta kontakter som kunde sprida information om vårt projekt via mun-mot-mun-metoden (vilket visade sig inte gå lika lätt som vi hade hoppats på) skapade vi också affischer på svenska, engelska, arabiska, dari och somaliska som vi satte upp på alla ställen vi kunde komma på (bibliotek, offentliga anslagstavlor, mataffärer etc.). Vi lade också upp information om projektet och efterlyste deltagare i sociala medier (privat, via kommunen och via Sensus), både i vanliga flöden och som betald annonsering.

Planera upplägg

Sedan projektledarna ordnat med lokaler i de fyra områden där vi planerat att starta grupper började arbetsgruppen (bestående av projektledarna och cirkelledaren) i slutet av januari tillsammans planera vårterminens träffar. Vid varje tillfälle planerade vi att använda olika former av input, inte minst samtal, som utgångspunkt för skrivande. Vi kom överens om att vi – utöver en introduktion till projektet och presentationer av deltagarna – också skulle komma i gång med någon enkel skrivuppgift redan vid första tillfället, och tanken var att även projektledarna skulle delta.

En grov struktur för våren skapades, där vi tänkte att vi skulle börja relativt okomplicerat, med en plats man tycker om (i hemlandet eller Sverige), gå vidare till att jobba med först utvandring (med Moberg som en inspirationskälla), sedan invandring, och vidare till kvinnorrättsfrågor, i anslutning till ett studiebesök på Elin Wägners Lilla Björka (som fanns med redan i projektansökan). Tanken var också att vi skulle prata om demokratifrågor och Barnkonventionen. Slutligen planerade vi för att de texter som skrevs under projektets gång skulle samlas i någon form av antologi och släppas i samband med Kronobergs bokmessa i november 2023.

Efter vår gemensamma grovplanering fick cirkelledaren fria händer att detaljplanera träffarna, vilket kom att göras undan för undan, och det blev en del förändringar i förhållande till den ursprungliga planen, eftersom saker inte riktigt gick som vi hade tänkt oss (mer om detta längre fram). Cirkelledarens huvudtanke var att under varje tillfälle göra en incheckning med deltagarna (presentationsrundor så länge det kom nya), att bidra med någon form av input (exempelvis ett utdrag ur en bok), att samtala om träffens tema, att skriva individuella texter samt att avsluta med en utcheckning.

FÖRSTA TERMINEN

Text av cirkelledare Maria Estling Vannestål

Projektstart – äntligen igång!

Så blir det till sist – efter månader av planerande och rekryterande – dags att dra i gång Skriv världen-projektet på allvar. Det är med spänd förväntan jag (Maria, cirkelledare) och projektledaren Joakim beger oss till vår allra första inplanerade träff i Teleborgskyrkan en tisdagsmorgon i februari, just som regeringens lättat på pandemirestriktionerna. Kommer det att komma någon?

Fikakassarna är packade och jag har laddat med en massa material. I kyrkans fina lokal träffar vi Helen, en iransk kvinna som bott i Sverige i några år och pratar bra svenska. Vi har mött henne vid ett tidigare tillfälle och hon har lovat att ställa upp som volontär i projektet, stötta upp med det vi kan tänkas behöva hjälp med, alltifrån att fixa i ordning lokalen till att fungera som tolk vid behov. Tillsammans kokar vi kaffe och te, dukar fram hembakat bröd dagen till ära, lägger ut material på olika bord att använda som utgångspunkt för en presentationsrunda. Klockan blir nio. Nu kör vi! Halv elva ger vi upp, packar ihop och åker hem. Ingen deltagare har hittat till vår första träff, så vi får nöja oss med att fika och prata med Helen, som visar sig vara en högutbildad, språkkunnig, engagerad och driven kvinna med eget företag och många idéer. En verklig resurs i projektet, kommer det att visa sig under terminen.

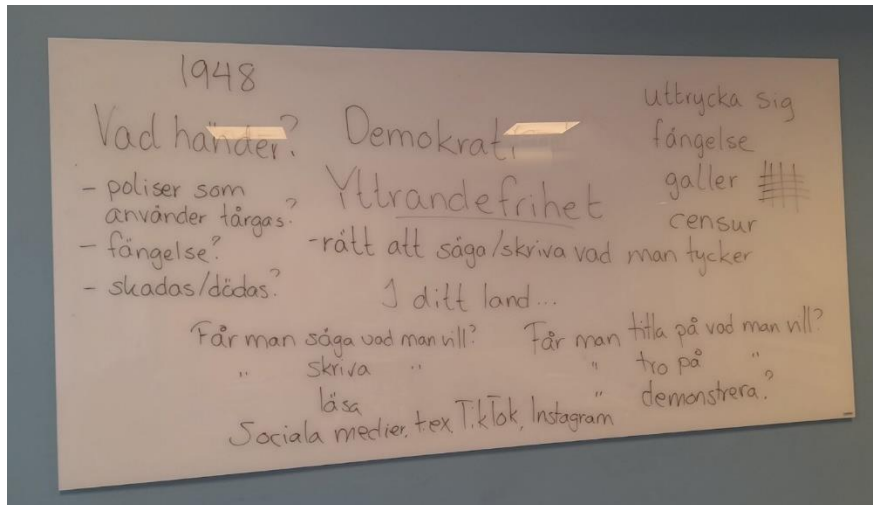
Lite modfällda efter förmiddagen åker vi efter lunch till vår eftermiddagsgrupp på Tallgården i Arabyområdet, planerad att starta klockan 13. Vi har haft mejlkontakt med några deltagare, så kanske ska det gå lättare nu. Och minsann, här fylls vårt tilldelade rum så att vi knappt får plats. Sju deltagare utöver oss från projektet – över förväntan! Majoriteten av kvinnorna kommer från Syrien, men vi har även deltagare från Palestina, Irak och Bangladesh. Språkkunskaperna skiftar stort – de är alltifrån nästan obefintliga till mycket goda. Min planering fungerar förvånansvärt bra i gruppen. Efter att ha berättat lite om projektet och boken vi har tänkt att vi ska skriva tillsammans gör vi två olika presentationsrundor med material utlagda på bord, först utifrån ett antal bilder jag klippt ut ur tidningar (använda i många tidigare sammanhang), sedan med hjälp av ett antal föremål jag plockat ihop hemma (se Bilagan s. 65).

Det blir fina rundor med en hel del skratt och bland annat en fantastisk berättelse från en av kvinnorna som väljer en bild på en polis och berättar hur otroligt mycket hon älskar den svenska polisen (hon har dåliga erfarenheter från sitt hemland) – hennes största dröm är att gifta sig med en polis!

Vi gör också en övning där deltagarna får fläta in bokstäverna från sina namn med ord som på något sätt beskriver dem, ganska lätt för vissa, svårare för andra, men med lite hjälp får alla ihop något.

FÖRSTA TERMINEN

När två av våra avsatta tre timmar förflutit börjar deltagare droppa av, och vi uppfattar att det är barn som ska hämtas på förskola och fritids. Kvar blir bara ett fåtal, men det blir ändå en trevlig sista timme, då jag presenterar ett antal Kronobergsförfattare med bild (alltifrån Vilhelm Moberg och Elin Wägner till Johannes Anyuru och Ester Roxberg) och visar exempel på deras författarskap. Jag läser Ester Roxbergs barnbok om vad djur gör innan de ska sova och vi får ett fint samtal om våra olika kvällsvanor. Jag berättar om att jag skrivit tack-samhetsdagbok under många år och en deltagare säger sig bli inspirerad.

Vi checkar också ut med en symbolkortlek, där var och en av oss får välja några symboler som beskriver hur vi känner oss just nu.

Joakim och jag åker hem helt slutkörda, men också väldigt glada över vad vi fått uppleva. Det som kommer att stanna kvar hos oss allra mest är deltagaren som kom till vårt grupprum med en ganska moloken uppsyn, som beskrev sig själv i sin namnfläta med ord som arg, misslyckad och ledsen, och som tinade upp under våra timmar tillsammans och lämnade träffen med ett leende.

Onsdagens förmiddagsgrupp ska äga rum i Lammhult några mil utanför stan, så vi åker dit med våra kassar, kokar kaffe, lägger upp bilder och föremål och väntar ... återigen förgäves. Nej, det är ingen som hittar hit heller, och än en gång lite deppiga åker vi hem för att ta nya tag inför veckans sista träff, torsdagens förmiddagsgrupp i Braås.

FÖRSTA TERMINEN

Här har vi fått information från en av nyckelpersonerna i rekryteringsarbetet om att det ska komma deltagare. Två kvinnor dyker mycket riktigt upp, om än en timme efter utsatt tid. Ytterligare några ansluter sedan kvinnorna på plats ringt sina kompisar. Till slut har vi fått ihop fem personer, alla somaliska kvinnor med många barn. De har varit i Sverige mellan sju och nio år, men alla utom en deltagare har mycket svårt med språket, eftersom de har varit föräldralediga större delen av tiden de bott här (alla har mellan fem och sju barn).

Vi kör samma upplägg – fast i lite snabbare takt på grund av den knappare tidsramen – som i tisdagseftermiddagsgruppen. Det fungerar relativt väl här också, trots sämre språkkunskaper och behov av lite mer stöd i skrivövningen (namnflätan). En annan utmaning i den här gruppen, inser vi, är att flera deltagare verkar ha problem med vår avsatta tid, men det verkar också svårt att ändra, eftersom behov och möjligheter ser olika ut, och vi också har de andra grupptiderna att ta hänsyn till. Vi åker ändå hem relativt nöjda. Det kom ju trots allt några kvinnor, det fungerade ganska bra och någon uttryckte till och med önskemål om att projektet ska komma till Braås flera dagar i veckan.

Vårens träffar – oförutsägbarhet och flexibilitetsträning

Efter den inledande veckan fortsätter projektverksamheten under ytterligare elva veckor med träffar i de fyra olika grupperna, utom en vecka då grupperna slås ihop för ett gemensamt studiebesök (se *Utflykt till Elin Wägners Lilla Björka* nedan). Vi bestämmer oss för att korta ner tiden för träffarna från tre timmar till två eller två och en halv, eftersom vi inser att varken vi eller deltagarna orkar hålla på så länge som vi hade tänkt från början.

Jag försöker följa någon sorts ram under träffarna med en inledande incheckning, någon form av input och samtal och så skrivande. Varje träff innehåller en fikastund, men eftersom många av kvinnorna är muslimer blir det inte så mycket av det här fikat under den period av våren då Ramadan pågår. Vid några tillfällen tittar vi på korta filmer och jag sätter ihop en tipspromenad när vi pratar om att vara ny i Sverige (om alltifrån olika myndigheter och Allemansrätten till Mors Dag och lördagsgodis) och ett avslutande quiz om sådant vi lärt oss under våren (exempelvis om Elin Wägner).

Efter några veckor skapar jag WhatsApp-grupper för de olika platserna vi jobbar på, eftersom jag har förstått att detta är något som alla deltagare använder, och det blir en viktig kanal för att kommunicera med åtminstone en del av dem. Jag lär mig att påminna inför varje träff, och ibland får jag respons, exempelvis om att man blivit sjuk, har någon annan aktivitet eller sjuka barn. Ganska ofta kommer dock responsen sent, kanske redan efter att träffen börjat (eller skulle ha börjat). Ett annat användningsområde för WhatsApp är att jag skriver ner ord vi använder under våra träffar på whiteboarden, fotar av dem och skickar till respektive grupp.

Under terminen försvinner somliga deltagare medan nya kommer till, vilket gör det lite komplicerat med kontinuitet och progression. I två av grupperna märker vi att det finns nyckelpersoner med många vänner; kommer inte de så kommer inte de andra heller.

FÖRSTA TERMINEN

Vissa deltagare stämmer egentligen inte in på vår avsedda målgrupp, alltså kvinnor som är eller har varit asylsökande. Några är i stället internationella studenter eller har kommit till Sverige av någon annan anledning. Men efter att ha samrått med Länsstyrelsen beslutar vi oss för att låta även dessa kvinnor vara med i projektet – det visar sig nämligen inte vara helt lätt att locka deltagare till våra grupper.

Att tidsperspektiven kan skilja sig åt mellan olika kulturer är förstås något jag vet om sedan tidigare, men här får jag uppleva detta på ett mycket påtagligt sätt. Det är mer regel än undantag att deltagare kommer sent eller avviker tidigt, och även här ser vi tendensen att nyckelpersonerna styr. Går någon av dem tidigare så följer även andra med, och jag vet aldrig om det är för att hon går eller för att de också har barn att ta hand om – jag vill inte fråga för att inte göra deltagarna obekväma utan få dem att känna sig trygga med att de är där så länge de själva önskar (*“Fritt och frivilligt”* är ju folkbildningens motto.).

Så även om jag är på plats hela den avsatta tiden är i många fall inte hela gruppen det, vilket gör att jag ofta får planera om. Det kan också innebära att vissa deltagare missar viktig information eller introduktion till ett arbetsområde. Oförutsägbarheten inför träffarna – *Ska det komma någon? Vilka kommer? När kommer de? När försvinner de? Kommer de som var här förra veckan så vi kan fortsätta med det vi gjorde då? Vad av det jag tänkt ut kommer att fungera idag?* – tar mycket energi men utvecklar också min flexibilitet. Här handlar det om att försöka göra det bästa av situationen. Varje gång och varje stund.

Vid en del av träffarna (särskilt i vissa grupper) har deltagarna ett eller flera mindre barn med sig, för att man är föräldraledig med en bebis (och kanske ett syskon), för att det är studiedag eller lov eller för att barnet är lite förkyllt och inte får vara i förskolan. Ibland fungerar det bra, antingen för att ett barn är så litet att det mest sover (och kanske ammas ibland) eller för att det är relativt lugnt och kan roa sig själv – vi möts huvudsakligen i lokaler där det finns tillgång till leksaker.

Ursprungsplanen var att ha ett tema per träff, men det visar sig inte fungera. Aktiviteter tar ofta längre tid än beräknat, deltagare går tidigt och olika deltagare kommer vid olika tillfällen så att vi får jobba med samma tema flera gånger. I förmiddagsgrupperna blir det en del träffar då ingen dyker upp, vilket också spräcker planeringen, eller så kommer en enda deltagare med svaga kunskaper i svenska, och mycket fokus måste läggas på att över huvud taget försöka förstå varandra.

FÖRSTA TERMINEN

Men med justerad planering, kompletterad med inspel från deltagarna, blir det samtal och skrivande utifrån fyra olika teman den här terminen. Efter den inledande projektträffen jobbar vi med temat *En plats jag tycker om*. Det andra temat blir *Att utvandra*. Tema nummer tre är *Ny i Sverige*. Avslutningsvis samtalar och skriver vi om *Att vara kvinna*, vilket knyts ihop med studiebesöket på Elin Wägners Lilla Björka. Varje gång använder vi olika former av input (se Bilagan s.65) för en utförlig beskrivning av det material vi använt för våra olika teman). Men även om mycket inte går som vi har tänkt oss och det ofta känns motigt, får jag signaler om att de deltagare som faktiskt kommer verkligen uppskattar våra träffar. Mot slutet av terminen får jag fin förstärkning av Moa från Det fria ordets hus, framför allt i den lite större eftermiddagsgruppen. Det känns bra både att kunna vara två och hjälpas åt i "klassrummet" och att ha någon att dela såväl positiva som utmanande upplevelser med efteråt.

Hallå deltagare, var håller ni hus?

Ett ständigt bekymmer under vår projektvår är att så få deltagare hittar till våra förmiddagsgrupper, medan eftermiddagsgruppen är mer välbesökt, vanligtvis med mellan fem och åtta deltagare. Det skulle förstås kunna bero på att eftermiddagstiden passar deltagare bättre, men en troligare orsak är att den här gruppen ses i det område där det bor flest personer med utländsk bakgrund och på en plats som redan är en väl inarbetad mötesplats för olika former av integrationsaktiviteter, såsom språkcaféer och läxhjälp.

Några deltagare som varit med i början får andra aktiviteter (kurser i svenska som andraspråk, praktik eller jobb) som krockar med skrivträffarna.

Kvinnor med (i synnerhet flera eller många) barn får förhinder när deras barn blir sjuka, har tandläkarbesök, studiedagar och lov eller annat som sätter käppar i hjulet för deras deltagande. Ytterligare några är studenter och kommer en eller ett par gånger i början av terminen, men får antagligen för mycket att göra på universitetet för att hinna komma till träffarna senare – de slutar helt enkelt höra av sig i vår WhatsApp-grupp, så jag vet inte vart de tar vägen. Kanske kan också Ramadan förklara frånvaro i vissa fall, i synnerhet i början av fasteperioden, då somliga fastande är extra trötta.

I några fall finns det kanske andra orsaker, exempelvis att man upplever att verksamheten vi bedriver är på en för hög nivå (även om jag verkligen, verkligen anstränger mig för att det inte ska kännas så), eller att man helt enkelt inte har förstått syftet – kanske känner man att man inte vill gräva i svåra minnen utan fokusera på nutid och framtid.

Språket som barriär och brobyggare

Det svenska språket är förstås på ett sätt en brobyggare i våra grupper, eftersom alla deltagare har det gemensamt att svenskan inte är deras modersmål, även om många olika språkliga bakgrunder finns representerade. Det finns en stor spridning vad gäller såväl språkkunskaper som utbildningsnivå hos deltagarna, vilket både är positivt och utmanande. Vid ett tillfälle, när vi talar om olika världsspråk, kan vi skratta tillsammans åt deltagarnas otur att av alla ställen ha hamnat i lilla Sverige, och tvingats lära sig ett språk som de sannolikt inte har nytta av någon annanstans i världen.

Jag är otroligt tacksam när deltagare som kan mer svenska hjälper andra som inte har lika goda kunskaper – såväl genom att översätta sådant jag berättar om som att föra fram de mer språksvagas tankar. Särskilt mycket språkligt stöd får jag dels av volontären som hjälper oss i en av våra förmiddagsgrupper under våren, dels av en kvinna som både är arabisktalande (som de flesta i vår eftermiddagsgrupp) och oerhört skicklig på svenska; hon kommer ofta till våra träffar direkt från sina föreläsningar på universitetet (där hon tar examen i juni) – en fantastisk resurs!

Google Translate används också flitigt, och jag – som är gammal språklärare och många gånger har ondgjort mig över tjänstens begränsade funktion – är nu otroligt glad för att den så många gånger hjälper oss att kommunicera.

Men visst ställer språket till det ibland, visst missförstår vi varandra och det blir Goddag Yxskaft. Jag kanske exempelvis tror att deltagarna har förstått en instruktion för en skrivuppgift, och när jag sedan läser deras texter inser jag att de inte har gjort det. Framför allt går jag ofta från våra träffar mer eller mindre utmattad, efter att ha ansträngt mig för att försöka förstå och göra mig förstådd. Tänk då hur trötta deltagarna måste vara, som dessutom kommunicerar på ett språk de flesta av dem inte behärskar!

Särskilt svårt är det i gruppen med somaliska kvinnor, som är mycket tystlåtna – kanske mest för att de inte är så bra på språket, men de kan ju också vara blyga som personer.

Ibland funderar jag på hur många av deltagarna (i synnerhet de som bara kommer någon eller några enstaka gånger) som över huvud taget har förstått vad det är vi sysslar med, trots att jag berättat om projektet och upprepat dess syfte gång på gång. Vid flera tillfällen får jag exempelvis frågan från deltagare om man kan ta med sig sin man, eller en manlig vän, trots att jag så många gånger vid ett flertal tillfällen pratat om att det här är ett projekt som går ut på att samla kvinnors berättelser, inte någon språkkurs eller ett vanligt språkcafé.

I ett par av grupperna har jag ibland bara en enda deltagare, varav den ena visserligen har varit i Sverige i många år, men är väldigt tystlåten och inte har lärt sig så mycket svenska, och den andra kom hit bara någon månad innan projektet startade. Jag upplever att det är extra ansträngande i dessa fall – all kommunikation hänger ju på oss två. Men jag gör så gott jag kan för att bekräfta och stärka och hoppas att det ska ge resultat på lång sikt.

Emellanåt känner jag mig betydligt mer som svensklärare än som något annat. Jag förklarar ord och grammatik på tavlan, precis som när jag jobbade som lärare i engelska för många, många år sedan. Skillnaden är att allt språkligt vi tar upp under våra träffar har sin grund i våra samtal. Det innebär att orden jag skriver på tavlan kanske skiljer sig en del från det som brukar stå på tavlan i ett SFI-klassrum. Eller vad sägs om denna härliga blandning: *knöligt, omsorgsfull, ambivalent, tandfe, trollstav, rullskridskor, träningsvärk, ta vara på tiden, periodisk fasta, zonterapi och positiv livssyn?*

Vid ett tillfälle ska en deltagare åka direkt till Migrationsverket efter vår träff. Jag säger att jag ska hålla tummarna för att hennes intervju går bra, varpå hon berättar att hon dagen före träffat en person som använt just det uttrycket – utan att hon förstått. Så när jag också använder det känner hon igen det, och får det förklarat (och jag upprepar det dessutom precis innan vi skiljs åt).

Det här tycker jag är språkinläring när den är som bäst – att hitta ord och uttryck just där man behöver dem och så använda dem flera gånger för att de ska fastna!

Vid flera tillfällen får jag ta del av uppgifter mina deltagare har i sina kurser i svenska som andraspråk och jag blir ärligt talat riktigt upprörd när jag ser hur illa dessa är anpassade för den nivå kvinnorna befinner sig på i sin språkutveckling och vilket dåligt stöd de får av sina lärare. Det känns som att deras utbildning ligger långt ifrån Vygotskys proximalzonsteori – om att utveckling och lärande sker när uppgifterna man jobbar med är på en lagom svår nivå för att ge en utmaning men inte är omöjliga att utföra.

Många deltagare uttrycker en önskan om att kunna träna mer svenska på egen hand, i synnerhet de som inte har tillgång till någon språkundervisning utöver det lilla vi hinner göra på våra träffar, så jag tipsar om olika sajter (se Bilagan s.65), om språkcaféer och om böcker på svenska.

Särskilt en deltagares (hon som kom till Sverige strax innan projektet började) språkutveckling följer jag med spänning. Till första träffen kommer hon med sin kompis som pratar bra svenska, och kan i princip bara säga "hej" och "tack". Men redan ett par veckor senare märker jag att hon har lärt sig många ord och uttryck, blivit mer frimodig i sin språkanvändning, och när hennes kompis efter några träffar börjar en kurs i svenska på gymnasienivå kommer kvinnan oftast ensam till våra träffar. Som hon kämpar! Hon pluggar stenhårt hemma, vi pratar och pratar, och Google-översätter ord, och hon skriver och skriver, så att hon fyller hela sitt anteckningsblock med ord innan terminen är slut. Ibland har hon förberett sig inför träffen så att hon skrivit ner sådant hon vill berätta om på svenska. Hon uttrycker flera gånger hur glad hon är över våra stunder tillsammans.

Jag upplever också att språket ibland blir en barriär, inte bara för att vi har svårt att förstå varandra på svenska. När de arabisktalande kvinnorna pratar med varandra på sitt språk under fikapausen – fullt förståeligt! – men glömmer bort att det finns en deltagare i gruppen som inte pratar arabiska (oftast är det flera men inte alltid) kan det bli en exkluderande situation. Så länge jag finns i närheten kan hon och jag prata svenska, men ibland behöver jag gå iväg och fixa något och då kan hon bli sittande ensam.

Viktiga samtal och varm kvinnogemenskap

Varje träff börjar med att vi gör en incheckningsrunda, ibland med symbolkort, ofta med ett par enkla oavslutade meningar (*Just nu känner jag mig... och Jag är glad för ...*), och oavsett vilket vi gör fungerar det fint för att få igång samtal och låta alla deltagare få uttrycka något. Det känns viktigt att deltagarna upplever att alla känslor är tillåtna i gruppen, att man kan komma till en träff även om man är ledsen, trött, orolig eller stressad, och våga berätta om det.

Vi pratar också om att man kan ha flera känslor på samma gång, och att det kan kännas fint att också fokusera på något att vara glad och tacksam över.

I de samtalscirklar jag lett i mer än tio års tid har vi jobbat med just det där med att hitta något positivt även dagar då livet känns tungt, och jag upplever att det är till nytta även i de här grupperna, där deltagarna ofta bär på tunga upplevelser, och kanske lever i ovisshet och oro. Många gånger är det som kvinnorna tar upp som något positivt att träffa oss andra i gruppen. Det gör mig varm om hjärtat.

I samband med incheckningen får också varje deltagare säga sitt namn och jag skriver det på tavlan. Det här blir en livlina för mig, eftersom det ibland dyker upp deltagare som jag inte minns namnet på (de som kommer regelbundet har jag förstås lärt mig), men jag tror också att det är bra för deltagarna (just för att gruppen hela tiden förändras).

Rundorna skapar ofta fina samtal, om både sådant som förenar oss (familj, barn, graviditeter och pms) och skiljer oss åt (som traditioner, matkultur, hierarkier och hur vi hälsar på varandra). Det blir många skratt och ibland tårar. Ett vackert minne är när vi checkar in med symbolkort och en av deltagarna väljer en *nyckel* och berättar om sin insikt att språket öppnar dörrar för integration i ett nytt land. I våra incheckningsrundor kan det emellanåt också bli lite rörigt, när deltagarna inte alltid lyssnar färdigt på varandra, kanske börjar prata med grannen medan någon annan berättar, eller inte väntar på sin tur. Efter tio år som samtalscirkelledare är detta inte något jag är särskilt van vid, men jag lär mig att det är så det fungerar i den här gruppen, så jag bryr mig inte så mycket om det.

Ibland tar incheckningen mycket längre tid än jag räknat med, men jag bestämmer mig för att när det händer så får det vara så. Det känns viktigare att fånga upp deltagarna där de är – exempelvis i ovisshet kring beslut från Migrationsverket eller oro över familjemedlemmar – än att till varje pris hinna med min planering eller pressa fram texter till boken vi ska skriva. Jag undviker alltså oftast att avbryta när någon pratar länge vid sin tur i rundan – det är ju ändå berättelser vi vill att deltagarna ska dela i det här projektet!

Vi använder också samtal som ett verktyg för att förbereda oss för skrivande i våra olika teman. När vi pratar om **platser vi tycker om** upptäcker en kvinna från Somalia och en från Filippinerna att de båda bott i samma stad i Saudi-arabien (!). Vi förenas också i insikten om hur betydelsefullt det är att ha en plats att kunna återvända till – om inte fysiskt så i alla fall genom våra minnen.

Samtalen om **att utvandra**, efter att vi läst ett utdrag ur Vilhelm Mobergs *Utvandrarna*, handlar mycket om det man saknar i sitt hemland och jag tror att alla deltagare nämner familj och vänner som det som känns svårast att ha lämnat. En kvinna blir mycket berörd när hon berättar om den tuffa resan till Sverige – bland annat med gummibåt och till fots. Här blir det också spännande samtal om alltifrån festligheter i samband med ramadan till att lämna sitt land som välutbildad men utan att kunna språket i det nya landet, och därmed känna sig förminskad som människa.

I temat som handlar om **att vara ny i Sverige** får vi bland annat ta del av betraktelser om den första dagen i Sverige: alltifrån den friska luften när någon klev av tåget i Malmö och kände att ”Här vill jag stanna!” till jakten på en restaurang som serverar halalmat (i vår stad finns indiska restauranger men inte med muslimska ägare).

Vi konstaterar att olika faktorer kan ha stor betydelse för det första intrycket av landet man kommer till, exempelvis när på året man kommer, vilket väder det är, om man kommer med hela sin familj eller om den har splittrats, om man känner någon person som redan bor där och så vidare.

Deltagarna berättar om vad de reagerade på i början av sin vistelse här, såsom alla dessa olika mjölkprodukter i affärerna, äldre svenskar som inte vill ta emot hjälp, mataffärer där ingen packar ens matkasse och upplevelsen att svenskar ofta ler och hälsar när man möts under en promenad (vilket inte är min upplevelse i stan, bara ute på landet där jag bor) – intressant! Vi pratar också om svenska vinteroveraller för barn, hur skönt det är att slippa titlar i Sverige, att kundbemötande här inte är avhängigt av hur välklädd man är, att svenskar inte åker så mycket taxi och att de behandlar sina hundar som bebisar. En kvinna berättar om hur hon först var tvungen att stänga av alla känslor för att orka hantera den nya situationen, och att det sedan kom både sorg över allt hon lämnat och en nästan jobbigt stor tacksamhet – hon kände att hon ville tacka varje människa hon mötte.

När vi pratar om **att vara kvinna** (i anslutning till vårt besök på Elin Wägners Lilla Björka) handlar mycket om kvinnors begränsade liv och rättigheter i hemlandet, ett ämne som ju kommer att aktualiseras ännu mer under hösten 2022, efter mordet på Masha Amini i Iran. En deltagare berättar att mycket förstås beror på hur länderna styrs, men att det också finns gott om gamla patriarkala strukturer och familjetraditioner som gör det mycket svårt för kvinnor som vill något annat. En annan pekar däremot på missförståndet att islam i sig skulle vara en kvinnoförtryckande religion – det handlar ju om tolkningar – och att många kvinnor exempelvis frivilligt väljer slöja.

Flera deltagare uttrycker uppskattning över kvinnors oberoende och frihet i Sverige, liksom över möjligheten att som kvinna både kunna ha en karriär och bli förälder, medan det kan vara mer komplicerat i vissa länder, där mannen ses som familjens överhuvud och kvinnan inte ges samma förutsättningar.

Jag lär mig så mycket genom våra samtal. Om nya kulturer, traditioner och tankemönster (som att det i vissa länder kan anses skamligt att handla second-hand). Om att leva i ett land där man kan bli arresterad (och illa behandlad) om man tittar på fel teveprogram eller hjälper någon som skadats i samband med en protestaktion. Om hur det kan vara att leva på ett asylboende tillsammans med främmande människor man kanske inte ens kan kommunicera med. Om att ha sin familj och sina vänner långt, långt borta och inte kunna åka och hälsa på dem. Om att gå i ovisshet och väntan på domen från Migrationsverket. Om frustrationen över att inte få något jobb, trots att man kanske både har utbildning och lång arbetslivserfarenhet från hemlandet. Om längtan efter att kunna kommunicera, jobba och leva på ett sätt som jag själv bara tar för givet att jag ska kunna göra, eftersom jag råkade födas i ett land där fred och demokrati rått så länge jag levtt.

Vår gemenskap känns trygg, äkta och nära, trots att deltagarnärvaron varierar (även om det finns en liten kärna som nästan alltid är där), och det är inte bara något jag själv upplever utan det uttrycks av flera av kvinnorna också, inte minst genom kommentarer i vår WhatsApp-grupp. En person, som har flera förnamn, låter oss använda det namn som hon annars brukar reservera för sina närmaste. Hon och jag möts – en sen eftermiddag då alla andra gått hem – i ett fint samtal om våra gemensamma erfarenheter av anhöringskap: hon till en vän som tagit sitt liv, jag till min mamma som dött i en demenssjukdom.

Några av kvinnorna hittar också en vänskap som sträcker sig bortom våra träffar. Vi har exempelvis två journalister från olika asiatiska länder i gruppen som finner varandra omedelbart.

Mitt intryck av gruppens gemenskap förstärks av det Moa skriver efter sitt första besök (vilket råkar vara den ovanligt känslosamma träff jag berättar om lite längre ner i det här avsnittet):

”

Moa (Det fria ordets hus)

Jag blev väldigt fint välkommen in i gruppen och jag tänker att det vittnar om att gruppen är trygg och har en känsla av sammanhållning och öppenhet. Just den känslan präglade hela cirkeln, och förstärktes nog ännu mer av de känslor som dök upp hos vissa deltagare – att rummet och tryggheten där kunde ta emot och hålla det svåra (och att jag som trots allt var ny och en främling inkluderades i den intimiteten. Jag berördes av de erfarenheter som deltagarna gav uttryck för som jag inte delar, men vi möttes också i att alla vi i rummet är mammor. Det fanns en lekfullhet i gruppen med – inte bara svåra känslor!

Något jag funderar en hel del på är det faktum att majoriteten av kvinnorna i mina grupper med största sannolikhet bär på (säkert obearbetade) trauman. Många har flytt från krig och diktaturer, några har levt med män som behandlat dem illa, några har upplevt traumatiska händelser under resan till Sverige och så vidare. Ukrainakriget som startar under vårterminens andra projektvecka väcker förstås minnen och skapar oro, och det händer också annat under projekttiden (som ett vuxet barn som rycks tillbaka till hemlandet för att strida för armén där, en mamma som dör hastigt, vänner som arresteras och misshandlas i hemlandet), utöver den oro somliga lever i för att de inte har fått uppehållstillstånd eller har det tufft ekonomiskt.

FÖRSTA TERMINEN

Hur blir det att öppna dörrar till det mörka och svåra, att berätta och kanske skriva om sådant man har varit med om och lever med? Vid en av våra träffar blir först en kvinna ledsen under incheckningsrundan, då hon berättar om att hon inte kan hälsa på sin mamma. Hon går ut en stund, men kommer sedan tillbaka till rummet. Lite senare samma eftermiddag blir en annan kvinna mycket ledsen när hon (som en del av en skrivuppgift) berättar för en annan deltagare (hon kan inte själv skriva) om sin bakgrund (i ett annat rum än vårt grupprum). Jag går dit och sätter mig och håller om kvinnan en stund, och sedan går vi tillbaka till klassrummet.

De båda händelserna föranleder ett samtal där jag berättar om boken om anhörigskap jag snart ska släppa och som till stor del handlar om just detta – att våga möta sina jobbiga känslor och prata eller skriva om dem. Jag vet inte hur mycket deltagarna förstår av det jag säger, men jag känner att det är det vettigaste jag kan göra just då. Jag förstår verkligen att det kan vara jättejobbigt för deltagarna att öppna lock till sina minnen som de kanske hållit stängda (det måste man ju göra ibland för att orka). Kanske borde jag ha gjort något mer, och samtidigt känner jag att det finns en risk att förvärpa situationen genom att gräva för mycket. Men visst funderar jag på vad jag väckte hos den här kvinnan, och om det var bra för henne eller inte.

Många gånger tar samtalen så mycket tid att vi inte hinner skriva särskilt mycket, vilket skapar en del stress hos mig. Men gång på gång kommer jag fram till slutsatsen att samtalen är det viktigaste i de här grupperna. Det är ju också ett sätt att dela deltagarnas berättelser, även om bara en bråkdel når ut via den här boken.

Att skriva världen där vi är

Ett viktigt syfte med projektet är ju att vi tillsammans ska samla in texter som berättar kvinnornas historia. Tanken är att boken ska bli en sorts antologi, liknande den som producerats genom ett annat projekt finansierat av Länsstyrelsen i Kronobergs län: *Vi som valde Sverige* (utgiven 2020). Det specifika med vårt projekt är att texterna fokuserar på just kvinnors berättelser och det specifika med att vara en kvinna med utländsk bakgrund som bryter upp och hittar en ny plats i Sverige.

Bokskrivandet är något vi introducerar redan vid första träffen, och sedan återkommer till vid ett flertal tillfällen, men eftersom det tillkommer nya deltagare hela tiden under terminen finns det säkert en och annan som inte alls har förstått hur det vi skriver är tänkt att användas. Jag förklarar också för deltagarna att deras texter kommer att vara anonyma, så att ingen ska behöva känna sig otrygg på grund av något de berättar om.

Skrivandet visar sig bli projektets stora utmaning (vid sidan av svårigheterna att locka deltagare). Det har varit ett uttalat önskemål att deltagarna ska skriva på svenska, så det är med den tanken vi börjar, och en del (de flesta korta) texter får vi ihop med utgångspunkt i olika former av input, liksom de samtal vi för inför varje skrivtema (se Bilagan). Att skriva på svenska visar sig dock vara alltför svårt för många – även för en del som är duktiga på att prata – och efter en tid bestämmer jag mig, i samråd med projektledningen, för att erbjuda alla som vill att i stället skriva på sitt modersmål. Texterna översätter vi med hjälp av Google Translate och så fixar jag och projektledarna till dem så att svenskan blir korrekt och begriplig.

Men även när deltagarna får skriva på sitt modersmål är det många som har svårt att få till något bra, förmodligen delvis för att de inte är några vana skribenter (förutom journalisterna), delvis för att Google-översättningarna inte ger något vidare utrymme för nyanser. Jag provar att använda inspirationsfrågor för skrivandet. Det kan vara ett bra sätt för vissa att komma i gång, men det innebär också att texter tenderar att bli ganska lika varandra, så jag är lite kliven till i vilken utsträckning det är ett bra skrivpedagogiskt verktyg.

Med en deltagare blir det extra komplicerat att få till några texter, eftersom hon inte kan skriva alls. Hennes muntliga svenska är också mycket begränsad, så även om jag försöker intervjua henne för att skriva ner hennes berättelser är det svårt att prata om något annat än mycket konkreta saker.

FÖRSTA TERMINEN

Jag gör ett spännande experiment där jag ber henne berätta på arabiska och jag spelar in en ljudfil, som jag sedan konverterar med tal-till-text-funktionen i Google Docs och därefter översätter till svenska. Tyvärr blir det en fullkomligt obegriplig (men väldigt rolig) text, och efter ett samtal med en av de andra deltagarna lär jag mig att det finns stora skillnader mellan arabiskans tal- och skriftspråk (vilket jag inte kände till, trots min bakgrund som lingvistisk forskare!), så att det helt enkelt inte är möjligt att skriva ner vad någon säger och tro att det ska fungera. Inte konstigt att det blev en väldigt märklig text jag fick fram. Men även om det är svårt att få till användbara texter tänker jag att mina ”intervjuer” med den här kvinnan kanske fyller en funktion i hennes liv ändå, bara detta att få försöka berätta.

Något som skapar frustration är att våra samtal i gruppen ofta innehåller så mycket mer intressant material än vad som sedan kommer på pränt, och projektledarna och jag diskuterar möjligheten att spela in samtalen i våra grupper.

Jag prövar även vid något tillfälle, men förutom att det är svårt med inspelning när deltagare ibland pratar i mun på varandra upplever jag att mikrofonen på bordet ställer sig i vägen för spontanitet och trygghet, så jag släpper den tanken.

På tal om teknik så börjar vi vår projektbana med att deltagarna skriver i skrivböcker som jag delar ut och samlar in, varpå jag skriver in texterna på datorn – ett tidskrävande arbete, även om vi inte har något omfattande textmaterial, och så måste jag ju komma ihåg att samla in alla böcker varje gång. Men ungefär halvvägs in i den första terminen får vi tillgång till fem iPads. Efter en hel del klurande – för att få de externa tangentborden att fungera, komma på hur vi ändrar tangentborden till deltagarnas språk, föra över texterna från paddorna till min dator så att jag kan bearbeta dem och så vidare – skriver majoriteten av deltagarna sina texter där i stället. Det är förstås också en förutsättning för att de ska kunna skriva på sina hemspråk och för oss att använda Google Translate för översättning.

Men återigen: även om det inte går som vi tänkt oss, och även om vi inte får in så mycket material som vi hade hoppats på – förutom skrivproblemen har vi ju också mycket färre deltagare än planerat – så blir det ändå många fina berättelser vi lyckas samla in (se bokens andra del). Ibland låter jag deltagare läsa sina texter högt (helt frivilligt förstås) och upplever att de som gör det känner sig stolta över vad de har lyckats prestera – på ett språk de mött först som vuxna. Jag är så imponerad av deras mod och kämpaglöd!

Utflykt till Elin Wägners Lilla Björka

Terminens höjdpunkt är vårt studiebesök på Elin Wägners Lilla Björka, huset där författaren och journalisten tillbringade en del av sitt liv och skrev många av sina texter. Vi slår samman alla våra fyra grupper för den här utflykten och många anmäler sig, även några

som inte har varit med på ett tag. Det är med spänd förvåntan vi beger oss i olika bilar och en hyrd minibuss för att fånga upp deltagare på olika platser. Några av dem är från Braåsgruppen, och den här dagen kommer kvinnorna (som jag inte träffat på flera veckor) verkligen.

Ja, alla deltagare som skrivit upp sig (tolv stycken) kommer verkligen med på utflykten och vi konstaterar att tio olika nationer är representerade när vi sitter i vårsolen på Lilla Björkas altan. Tänk om Elin kunnat se oss nu!

Här får vi en fin guidning av Birgitta Hansson, ordföranden för den stiftelse som har hand om Lilla Björka. Hon berättar om Elins liv och verk och vi gör så gott vi kan med förtydliganden och ibland översättning till engelska, arabiska och persiska, som vi hjälps åt med. Det är säkert lite så och så med hur mycket deltagarna förstår, men alla verkar ha trevligt. Vi får också gå runt och titta på rummen i Elins hus, liksom hennes skrivstuga en liten bit bort på tomten. Vi blir bjudna på kaffe och hembakade bullar, som tyvärr bara några av oss kan njuta av eftersom vi är mitt i Ramadan – det borde vi förstås ha tänkt på när vi planerade, men det är lätt att vara efterklok.

FÖRSTA TERMINEN

Några minnesbilder jag särskilt bär med mig från dagen är ...

... fotot jag tar på en deltagare (som sin analfabetism till trots troget deltar i projektet), i författarens soffa där en bild på Elin i exakt samma möbel hänger bredvid. Det är magiskt att se dessa två så skilda världar mötas!

... när samma kvinna och en journalist från Bangladesh (än en gång skilda världar) förenas i upptäckten att de kan samma lek med små stenar sedan barndomen. Ännu mer magi!

... när en deltagare kommer och berättar för mig under den lilla promenaden från huset till skrivstugan att hon känner sig så glad över och trygg i vår grupp – efter lång tid av isolering, ensamhet och depression.

Det blir en mycket trevlig och lärorik förmiddag, och vid träffen i eftermiddagsgruppen veckan därpå får vi möjlighet att repetera, förtydliga och berätta om vad vi upplevt för projektledaren Moa och några deltagare som inte kunnat följa med till Lilla Björka.

Terminsavslutning i sköna maj

I början av maj är det så dags att avsluta projektet för terminen. På orterna utanför Växjö kommer det inga deltagare till den sista träffen, så jag får inte möjlighet att säga hej då, men jag önskar i alla fall de få deltagare jag mött i de här grupperna en skön sommar via vår WhatsApp-grupp. Till den tredje förmiddagsgruppen kommer bara en enda deltagare, men både jag och Moa är där, plus vår volontär, så vi får ändå en trevlig avslutning. Vi checkar in med symbolkortet, som vi är väl bekanta med vid det här laget, och pratar lite om vad vi gjort under terminen. Tipsrundan jag har satt ihop räcker tiden inte till för, eftersom det plötsligt visar sig att vår deltagare har ett inbokat besök på Vårdcentralen med sitt barn, så det blir ett lite snöpligt avslut, men vi hinner i alla fall dricka kaffe och äta prinsesstårta innan vi tar farväl.

Till eftermiddagsgruppen samma dag åker jag och Moa med fyra familjepizzor. Det är en solig majdag, så vi sätter oss ute på gården. Ett par personer som inte hör till projektet men känner några av deltagarna kommer förbi och eftersom de också är sugna på pizza bjuds de in till kalaset. Lite Vilda Västern blir det allt, men samtidigt väldigt trevligt. Vi avslutar inomhus med kaffe, quiz och samtal om våren som har varit och hösten som ska komma.

I vår lilla utcheckningsrunda berättar deltagarna om glädjen över att mötas över nations- och kulturgränser.

Utvidgad rekrytering (projektledarnas kommentar)

Under uppehållet i cirkelverksamheten, juni – augusti 2022, genomförde arbetsgruppen uppsökande insatser för att nå projektets målgrupp.

Informationsmöten samt spridning av affischer och foldrar riktade sig mot både kommunala förvaltningar och organisationer i civilsamhället.

Vi använde de kontakter och kanaler vi redan etablerat i inledningen av projektet men sökte också upp nya kontakter som vi blivit tipsade om av kommunens integrationssamordnare. En större grupp flyktingar från Ukraina hade under våren kommit till kommunen, och vi började diskutera möjligheten att fånga upp dem i projektet.

Enligt massflyktsdirektivet som aktiverades i samband med krigets utbrott gavs de ukrainska flyktingarna tillfälligt uppehållstillstånd men ingen rätt till sfi-undervisning. Kontakt togs med samordnare för berörda flyktingboenden. I början av sommaren besökte projektledarna ett av boendena i Ingelstad söder om Växjö, för att lämna tryckt information om projektet och för att presentera det för de boende. Försöken att nå den ukrainska målgruppen genom kontakt och samarbete med samordnarna för boendena och för de aktiviteter som gruppen hade tillgång till (framförallt i kyrkans regi) fortsatte i slutet av sommaren. Kontakterna gick tyvärr trögt, och i samband med att två av de övriga cirklarna också hade växande problem med deltagarunderlaget pausades arbetet med planering för den nya cirkeln.

ANDRA TERMINEN

Text av cirkelledare Maria Estling Vannestål

Första projektveckan

Efter ett långt sommarlov är vi tillbaka med projektet i början av september. Nu är frågan: *Ska det komma några deltagare?* Rädslan finns där att vi har tappat de gamla och att inga nya ska komma till. I våra tre förmiddagsgrupper besannas våra farhågor och ingen kommer till den första träffen, trots att jag skrivit flera gånger i våra WhatsApp-grupper. Eftermiddagsgruppen blir däremot relativt välbesökt, även om några av de kvinnor som alltid brukar vara med inte dyker upp. Däremot finns ett par nya deltagare, en av dem Växjös nya fristadsförfattare. Det blir också ett kärt återseende för oss som har setts förut.

Eftersom vi inte träffats på ett tag och har flera nytillkomna i gruppen blir det ganska mycket fokus på presentation och incheckning (med symbolkort) denna gång.

Deltagarna får därefter skriva (eller rita) i en fyrfältare under rubrikerna:

- (1) Något jag tycker om att göra är ...
- (2) Något jag tycker om att äta är ...
- (3) En plats jag tycker om är ...
- (4) En (eller flera) person(er) jag tycker om är ...

Efter en fikapaus i sensommarsolen gör vi en runda där vi berättar om våra fyra rutor. Det blir ett nytt sätt att berätta lite mer om oss själva för varandra. Vi avslutar dagen med att prata om varsitt minne från sommaren. Några visar också bilder från sina mobiler. Det känns som att vi har fått en ganska bra start, även om jag saknar några av de deltagare jag hunnit skapa mig en fin relation till. Nu är vi i alla fall i gång igen!

Några kommer, några går – och mer flexibilitetsträning

Höstterminen fortsätter på liknande sätt som vårens projektarbete. Eftersom två av våra fyra grupper (de som anordnas på orter utanför stan) numera helt saknar deltagare – jag får inte heller någon respons på meddelanden i WhatsApp-grupperna – bestämmer vi oss under terminen för att lägga ner dessa båda och istället fokusera på de två grupper dit deltagare fortfarande kommer. Vi pratar (som nämnts ovan) om att försöka få till stånd en grupp med ukrainska kvinnor, men arbetet med detta rinner ut i sanden när det visar sig svårt att få kontakt med målgruppen. Ju längre tiden går, desto mer börjar vi också diskutera huruvida projektet verkligen ska fortsätta ett andra år, och vi kommer fram till att det inte är någon idé att dra i gång någon ny grupp under så osäkra omständigheter.

Förmiddagsgruppen är fortfarande glest besökt under hela hösten, och några gånger åker jag dit utan att få möta någon alls, trots att min mest aktiva deltagare (som flyttat hit från orten utanför stan) alltid kommer när hon har möjlighet. Positivt är att hon och vår andra deltagare i gruppen (det är sällan någon mer än de två som kommer numera) förstår varandras språk – persiska och dari – och därmed kan hjälpa varandra när de är på plats samtidigt. Tyvärr har vår volontär (som jag under våren kunde prata med om inga deltagare kom) fått andra uppdrag, så hon har inte möjlighet att vara med i höst.

I eftermiddagsgruppen återkommer många deltagare från förra terminen, även om några har försvunnit helt eller bara har möjlighet att komma vid ett fåtal tillfällen. Kvinnan som har avslutat sin universitetsexamen får jobb – jätteroligt för henne men förstås tråkigt för oss i gruppen! – och en annan har återupptagit sina studier. I övrigt vet jag inte vad det är som gör att man inte kommer. Vi får också några nya deltagare, men flera droppar av under terminen så att det mot slutet framför allt är den lilla kärna av kvinnor som varit med hela tiden som kommer. Glädjande nog återvänder en deltagare som bara var med i början av vårterminen men försvann sedan hon gift sig, och inte har hörts av trots att jag försökt få kontakt. En dag mot slutet av höstterminen dyker hon plötsligt upp i vårt rum och är med resten av träffarna.

Precis som under vårterminen blir det svårt att hålla oss till min planering, och vi hinner inte alls med allt jag hade tänkt mig. Eftersom det dessutom är så få deltagare på våra träffar totalt den här terminen lyckas vi inte heller nu samla in särskilt många texter. Jag bestämmer mig för att sänka ambitionskraven ännu mer den här terminen – och i stället för att frustreras över det som inte blir glädjas åt att några ändå kommer och försöka göra det bästa av situationen. Två av våra träffar använder vi till (mycket lyckade) studiebesök, ett på biblioteket och ett till Sagomuséet i Ljungby, och vi deltar även med en presentation vid den lokala bokmässan på Växjö stadsbibliotek. Mitt i novembermörkret bjuds jag under en träff med eftermiddagsgruppen på födelsedagssång, tårta och godis (de vet att jag nyss fyllt år, eftersom vi blivit Facebookvänner) – och jag blir så oerhört rörd och tacksam. Hur har det nu gått för kvinnan som kom ny till Sverige strax innan projektets vårtermin började, och som jag såg utvecklas så mycket språkligt under våren? Den andra terminen kan hon och jag föra långa samtal, även om det såklart tar stopp eller blir missförstånd ibland, och genom henne får jag en nära inblick i livet i Iran, där protestaktionerna startat efter mordet på Masha Amini.

Att den här kvinnan över huvud taget orkar komma till våra träffar – trots att hennes hemland brinner, trots att hennes mamma hastigt har gått bort under sommaren och trots att hon och hennes man kämpar med visum och ekonomi – är för mig en gåta. Eller så är det helt enkelt så att våra träffar har blivit lite av hennes livlina. Jag tänker att om det här projektet inte har lyckats med det som var tänkt så har vi i alla fall en tjej som lika gärna kunde ha valt att dra täcket över huvudet och somna om från allt elände i hennes värld och som väljer att komma, vecka efter vecka – det är ganska fantastiskt!

Nygamla samtalsformer, nya teman och blandade känslor

Vi fortsätter med våra incheckningar, ibland med symbolkortet, ibland utifrån de vanliga oavslutade meningarna om våra känslor och vad vi är glada för.

Mot slutet av terminen introducerar jag också ett nytt sätt att checka in, för att få lite variation på det hela: med frågekort från några av de samtalskortlekar jag brukar använda i andra samtalscirklar. Det visar sig oftast fungera alldeles utmärkt, och vi får många fina samtal utifrån svaren på frågorna – som kan handla om allt mellan himmel och jord, högt och lågt, t.ex. *Om du skulle beskriva dig själv med bara ETT ord, vilket skulle det vara?*, *Vad är det roligaste du vet att göra som inte kostar någonting?*, *När på dygnet mår du som bäst?*, *Nämn en doft som får dig att tänka på din barndom*, *Vad tycker du bäst om hos dig själv?* och *Om du fick förändra en sak i världen, vad skulle det vara?*

Även de mer abstrakta ämnena (t.ex. *Om du ...*) fungerar bra i grupperna, och leder till fina samtal. Vi beskriver oss exempelvis med ord som *modig*, *social*, *kämpa*, *skriver*, *aktiv* och *mat*. Frågan om när på dygnet vi mår som bäst leder till en berättelse om en kvinna som inte gillar natten, eftersom hon förknippar den med ett dödsbud hon fick då. I samtalet om vad vi skulle vilja förändra konstaterar vi att om vi fick styra världen skulle den vara en mycket bättre plats för då skulle exempelvis alla få gå i skolan och lära sig läsa, alla människor vara lika mycket värda och inga krig föras. Ett fint minne är när jag får lära mig om persiska musikinstrument och vi upptäcker att ett av dem används mycket av en artist som jag ofta lyssnar på i meditationssammanhang. Som sagt, även om det finns många skillnader mellan våra liv och kulturer finns det också mycket som förenar oss!

Eftersom många av vårens deltagare har återkommit den här terminen känns det lämpligt att utforska nya teman, snarare än att upprepa det vi gjort tidigare (även om vi förstås hade kunnat fördjupa textskrivandet). Efter det inledande temat där deltagarna samtalade och senare också skrev om ett minne från sommaren går vi vidare med ett tema som kommer att uppta en stor del av terminens arbete: demokrati och yttrandefrihet. Det är september 2022 och i Sverige är det valtider, så det känns lämpligt. Dessutom aktualiseras temat genom händelserna i Iran. Vi går igenom begrepp, tittar på kortfilmer, jag gör ett quiz och vi samtalar om deltagarnas erfarenheter från sina hemländer.

Någon berättar om falsk demokrati med köpta röster och manipulerade valresultat. Vi får höra om släktingar som arresterats i Syrien sedan man tittat på "fel" tevekanal eller rivit sönder en bild av Bashar Al-Asad. Någon berättar om en vän som torterats på grund av sina åsikter och därefter mått så dåligt att han tagit sitt liv. Det är fruktansvärt och samtidigt så viktigt att de här berättelserna får bli hörda – inte bara blir siffror i en historiebok eller på Wikipedia.

Samtalet blir också en mycket nyttig påminnelse för oss som är födda i Sverige om hur lätt det är att ta vår demokrati och yttrandefrihet för given. Moa (som är med vid ett antal tillfällen även den här terminen) och jag konstaterar att temat engagerar deltagarna, så vi bestämmer oss för att låta det få ta den tid det tar (vilket innebär att vi inte hinner med så mycket annat den här terminen). En fin kommentar från en deltagare efter vårt samtal: "Jag känner mig fri här!" Sådana små ögonblick gör allt slit i projektet värt det. Men trots allt som känns meningsfullt och intressant med projektet brottas jag också ganska mycket med tvivel och tunga känslor.

Vid ett tillfälle skriver jag i loggboken efteråt, först om förmiddagsgruppen:

"Den här morgonen åkte jag till träffen med en ångestklump i magen. Hur ska vi få ihop några vettiga texter? Hur ska vi ta hand om E:s ilska och sorg över det som pågår i Iran på ett sätt som känns läkande och konstruktivt (jag är ju ingen terapeut även om jag har fått en del verktyg genom mina utbildningar...)? Tänkte att jag inte kan förbereda så mycket mer än att ha intentionen att prata och skriva om yttrandefrihet kopplat till händelserna i Iran, men att jag inte har en aning om hur det kan gå. Och så kom ingen. E skrev en minut i nio att hon var sjuk. De andra har jag inte hört av, trots att jag skrev i gruppen och välkomnade till träffen igår. Funderar nu var gränsen för mitt ansvar som cirkelledare går. Ska jag skriva direkt till de iranska tjejerna och höra hur de har det? Ska jag avvakta deras respons på mitt meddelande igår? Kanske skrämde jag bort genom förslaget att spela in och göra film av deras texter, även om jag VERKLIGEN försökte vara tydlig med att det inte skulle användas i något annat sammanhang än på Bokmässan. Men med tanke på hur ofta det blir missförstånd och språkförbistring i våra grupper är det ju inte omöjligt att idén skapat rädsla."

Efter den andra gruppträffen skriver jag vidare:

”Nej, alltså, nu ger jag snart upp. Igår kunde jag inte somna pga alla tankar på projektet som snurrade, och ångestklumpen från i morse fanns kvar när jag åkte till eftermiddagsträffen. TRE personer kom idag, varav en var S som i vår incheckningsrunda berättade att hennes son nog måste åka tillbaka och strida för den syriska militären, så vårt eviga solsken var väldigt ledsen, orolig och stressad idag. Så himla tungt för henne, och det gör så ont att inte kunna göra något! Men kanske var stunden hos oss ändå en liten famn att landa i för en stund. H har inte varit med på flera träffar och när inte hon kommer så kommer ofta inte hennes ”gäng” heller, och ingen av de irakiska kvinnorna kom. Inte heller den nya tjejen. Kanske får de helt enkelt inte ut något av projektet?”

Men jag kämpar vidare, fler deltagare dyker upp gångerna därpå så att vi kan jobba vidare med demokratitemat. Vid en av de följande träffarna får jag en viktig insikt i ett samtal med en av kvinnorna. Hon berättar att någon (eller kanske flera) av de andra (när de pratade arabiska) uttryckt att det är jobbigt att prata och skriva om svåra ämnen, som situationen i deras hemländer. Där inser jag att vi nog varit lite naiva – för oss har det ju känts viktigt att låta deltagarna få dela sina berättelser och upplevelser, men många längtar kanske helt enkelt efter att lämna mycket av detta bakom sig och fokusera på annat, träna svenska och ha kul. Då kan det ju bli jätteknöligt när jag kommer här och vill att de ska skriva texter om yttrandefrihet och demokrati i hemlandet – en påminnelse om allt det där de har flytt ifrån.

En novemberdag blir vi i alla fall ett riktigt stort gäng som åker på en mycket lyckad utflykt till Sagomuséet. Vårt sista tema för terminen – som vi bara hinner jobba med vid en enda träff – är ”Platsen där vi bor”. Det blir en trevlig stund där vi först använder Google Maps på storbildsskärm så att alla deltagare kan visa för oss andra var de har bott i hemlandet. Vi tittar också på en karta över Sverige (med samtal om städer som deltagarna har bott på eller känner till), en karta över landskapet vi bor i med dess olika län, en karta över länet vi bor i med dess olika kommuner, en karta över kommunen vi bor i med dess olika orter och en karta över staden vi bor i med dess olika områden. Jag visar också bilder från olika platser i vår stad med samtal om vad deltagarna känner till/har besökt (exempelvis biblioteket, fotbollsarenan, domkyrkan, moskén, slottet och olika mötesplatser för integration).

Eftersom jag inser att vi än en gång inte kommer att hinna skriva individuella texter bestämmer jag mig för att låta deltagarna berätta om platserna de bor på och själv sammanfatta deras tankar i skrift.

Septemberbesök på stadsbiblioteket

Det finns mindre filialbibliotek på de områden i Växjö där vi brukar träffas, men i september gör vi ett besök på det stora stadsbiblioteket. Det blir två möjligheter att komma – en förmiddag och en eftermiddag – med deltagare från olika grupper vid båda tillfällena. Våra besök speglar lite av den oförutsägbarhet som präglar hela vår projektverksamhet: vid ena tillfället är jag inställd på fyra deltagare och det kommer åtta, vid det andra tror jag vi ska bli åtta-tio personer och vi blir fyra. Mina anmälningslistor har bara gett ett ungefärligt hum, men huvudsaken är att det kommer deltagare – i synnerhet som det vid det ena tillfället regnar småspik!

Oförutsägbarheten till trots får vi två mycket trevliga, informativa och uppskattade biblioteksträffar. Vi lär oss att vi kan hitta tidningar och böcker på en mängd olika språk, var det finns litteratur för barn, lättläst för vuxna och läroböcker på svenska, att vi kan låna datorer och grupprum alldeles gratis och att biblioteket erbjuder en mängd aktiviteter för både barn och vuxna, exempelvis språkcaféer och sagostunder.

Efteråt fikar vi i caféet. Någon dyker upp först nu och då får de andra berätta om vad de har lärt sig. Vi diskuterar också bibliotek i Sverige och deltagarnas hemländer. En stor skillnad är att bibliotek i exempelvis Syrien och Irak fungerar mer så som de gjorde i Sverige förr i tiden. Man kan låna böcker och läsa tidningar, punkt. Och då inser jag att jag inte ens har reflekterat över att en så stor del av våra biblioteks verksamhet idag handlar om annat än just utlån av böcker. Det stora aktivitetsutbudet är kanske lite unikt för Sverige, eller har samma utveckling skett även i andra länder?

I den ena gruppen hjälps vi också åt att skriva plakat till en manifestation till stöd för Masha Amini i Iran som en av kvinnorna planerar att delta i. Det blir en fin stund där vi alla förenas i vår önskan att protestera mot kvinnoförtryck, oavsett varifrån i världen vi kommer.

Som avslutning berättar jag om den stora lokala bokmässan som äger rum på biblioteket i november varje år sedan femton år tillbaka – och som vi med vårt projekt i år ska vara en del av. Efteråt lägger jag upp en sammanfattning av den information vi har fått i vår WhatsApp-grupp, och en av deltagarna tar frivilligt på sig uppgiften att översätta till arabiska, eftersom det är ganska mycket text. Så värdefullt!

Novemberutflykt till Sagomuséet i Ljungby

Så har det blivit dags för projektets sista studiebesök, som vi har pratat om flera gånger under hösten, sett bilder från och tagit upp anmälningar till. Den här gången ska vi ta den vanliga lokalbussen från Växjö till Ljungby. Jag har sagt till alla deltagare att samlas på stationen i god tid och själv tar jag bilen för att hämta upp kvinnan som är nyinflyttad till Växjö och inte har full koll på busstrafiken. När vi kommer till stationen väntar redan majoriteten av de tioalet anmälda deltagarna och även om det blir lite kaos så kommer vi iväg. Det blir också en mycket trevlig bussresa, även om den tar en lång omväg om Alvesta och Ryssby. Inte för att den småländska landsbygden visar sig från sin allra vackraste sida i november, men med tanke på att de flesta av deltagarna kanske sällan lämnar stan är det ändå kul att få en liten rundresa på landet. Stämningen i bussen är glad och uppsluppen. Vi jämför foton på våra barnbarn och en deltagare bjuder på kakor.

Efter gruppfoto framför den vackra entrén till Sagomuséet bjuds vi på fika och berättande i stora salen. Den kvinnliga berättarguiden har blivit sjuk och ersatts av en ung kille och först blir jag lite rädd att han inte ska bli accepterad av vårt kvinnokollektiv. Men det visar sig fungera utmärkt.

Vi får höra historien om Gunnar Olof Hyltén Cavallius som började samla lokala sagor och sägner, vilket ledde till muséets tillkomst, och det blir allmänt jubel när en av deltagarna kan berätta om att en svensk saga inleds med ”Det var en gång...”. Vi bjuds också på spännande och lite läskiga sagor och sägner – om när jättarna flyttade från Sverige, om den otäcka *gloson* (här får vi lära oss hur man skulle skydda sig genom att sätta armar, ben och ögon i kors), om basilisker och trollpackor. Hur mycket deltagarna verkligen förstår vet jag inte, men de verkar gilla upplägget; det blir många skratt och en hel del interaktion. Jag och berättaren turas spontant om att översätta somligt till engelska för några deltagare som är bättre på engelska än svenska. Efter fikastunden får vi gå runt i muséet. Berättaren finns där och visar och förklarar och berättar fler sagor och sägner. Vi får höra historien om den hemska *Lindormen*, som på muséet finns representerad som en tunnel man kan krypa igenom. Naturligtvis är det en deltagare som vågar göra det – till gruppens glada hurrarop. Många skratt blir det också när vi under en berättelse om hur spillkråkan fick sin röda hätta får se en av deltagarna hoppa högt då ytterdörren plötsligt öppnas – och vi kan skoja om att vi alla är lite på tå efter de många läskiga sagorna. Ett annat roligt minne är hur en av kvinnorna frågar om hon får ta ett skott av den stora växt som bär namnet *Doktor Westerlunds blomma* – och råkar bryta loss en jättekvist som räcker till skott för hela gruppen.

När vi efter ett par timmars besök lämnat muséet har jag kontakt med dess kommunikatör och får höra att det har varit så härligt att sitta på kontoret och höra alla glada skratt, liksom att berättaren var positivt överraskad över responsen. Hon lägger också upp en Instagramstory med en liten video på oss när vi tar farväl. Bussresan hem blir lika trevlig som vägen dit, trots att den också tar många kringelikrokar innan vi landar i Växjö. Det bjuds återigen på kakor och jag – som sitter och pratar med en av deltagarna – hör bakom mig hur det skrattas och pratas, mestadels på svenska, vilket gläder mig, för då vet jag att de deltagare som inte är arabisktalande också är med i samtalet. Själv får jag, som sitter bredvid en iransk kvinna, uppleva en fin tolkning av den persiska sångaren Shervin Hajipours protestlåt *Baraye*, nu framförd på svenska av vår egen Carola Häggkvist.

På stationen skiljs vi åt med många fina ord om den härliga dagen, och de fortsätter dugga in i vår WhatsApp-grupp under eftermiddagen. Så även om jag tvivlat på såväl mig själv som på projektet många gånger den här hösten känner jag just nu bara glädje och meningsfullhet.

Presentation på Kronobergs bokmäss

Skriv världen-projektet har blivit inbjuden till att ha ett bord och hålla en presentation på den årliga lokala bokmässan på Växjö stadsbibliotek.

Jag har gjort ett litet bildspel som varvar foton från projektet med utdrag ur texterna. Bildspelet visas från en dator på vårt presentationsbord, som också innehåller projektinformation och mina egna böcker. Flera deltagare kommer till bokbordet.

Höjdpunkten på dagen för vår del är den programpunkt under mässan då vi får presentera vårt projekt i den närliggande konsthallen. Till en början ser det inte ut att komma en enda åhörare, men undan för undan droppar såväl en del av deltagarna som några andra in. Projektledarna presenterar och berättar om bakgrunden och jag om vad vi har gjort under våra träffar. Två deltagare läser egna texter och jag en text skriven av en deltagare som inte är på plats.

Projektavslutning i adventstid

Så kommer dagen, strax efter första advent, då det är dags att knyta ihop säcken och ta farväl av våra deltagare. Den sista träffen kommer att se lite olika ut i våra två grupper, dels på grund av vilka deltagare som finns där, dels för att de äger rum på olika tider på dagen. I vår förmiddagsgrupp är jag först osäker på om det kommer någon deltagare alls, men Moa och jag åker dit och förbereder gofika. Döm om vår förvåning när det kommer TRE deltagare till vår lilla grupp idag, varav en helt ny. Den här kvinnan kommer från Iran, är utbildad barnmorska och pratar bra svenska trots att hon bara varit i Sverige i några månader.

Vi checkar in med några frågekort och jag har förberett ett quiz om vad vi har hittat på i projektet under året. Det senare blir inte helt lätt, men det gissas friskt och vi får en trevlig stund, som också innehåller marängsviss – något jag fick idén att bjuda på då en av deltagarna vid ett tidigare tillfälle berättat hur mycket hon tycker om glass.

Som avslutning får deltagarna varsitt exemplar av min barnbok med advents- och klimattema. Jag tipsar också om hur man enkelt kan hitta information om alla språkcaféer och andra ställen där man kan träna svenska på Länsstyrelsen webbplats *Kronoberg Tillsammans*.

En deltagare säger att hon önskat att jag tagit med mig min gitarr och spelat något (vi har tidigare pratat om vårt gemensamma intresse för musik) och jag får en spontan ingivelse att spela upp en liten video med en sång ur musikalen *Kristina från Duvemåla* där min dotter sjunger, sedan jag insett hur väl det passar in med temat för hela vårt projekt – vi har ju läst ur *Utvandrarna* som musikalen bygger på.

Det blir ett tårfyllt avsked med förhoppningar om att hålla kontakten, och jag inser att min mest hängivna deltagare inte hade fattat att det här var sista träffen, trots att jag sagt det flera gånger och skrivit i WhatsApp. Där har vi återigen det här med att tro att någon har förstått ...

I eftermiddagsgruppen blir det fullt hus, inte minst som både Joakim och Moa från projektet är med. Vi kör en ovanligt kaotisk incheckningsrunda, men quizzet går lättare här, där det är fler deltagare och många har varit med på många av våra aktiviteter.

ANDRA TERMINEN

En av våra deltagare leder en traditionell arabisk cirkeldans runt borden i den stora sal som vi får låna dagen till ära. Alla vill inte vara med, men de flesta hakar ändå på. När vi dansat oss småsvettiga äter vi samosas och sallad som gårdens kafé har ordnat.

Kaffe och kakor som deltagarna bjuder på tar vi inne i vårt vanliga lilla rum och det blir en mysig stund med min dotters sångvideo och presentutdelning även här. En kvinna har med sin dotter, som blir extra glad för boken (får jag veta i WhatsApp efteråt). Jag får fina presenter och vi skiljs åt efter många varma kramar och förhoppningar om att ses snart igen.

I WhatsApp skriver en av deltagarna senare på dagen: ”Det var mer än en underbar tid vi tillbringade med dig. Tack för allt du gav oss. Vi lärde oss mycket av dig, vi kände oss helt fria att uttrycka vad som fanns inom oss.” Och visst var det just den där friheten att uttrycka sig som var huvudsyftet med hela det här projektet? I så fall har vi ju i alla fall lyckats med något! Jag tänker att jag ska försöka komma ihåg de här orden och inte bara allt som inte blev som vi tänkt oss.

Beslut om att avsluta projektet (projektledarnas kommentar)

Under projektets hela livslängd har det brottats med sviktande deltagarantal. Vi kan se ett flertal faktorer som bidragit till detta, utan att för den skull kunna sätta fingret helt och hållet på en dominerande sådan. Under projektets första termin tappade först cirkeln i Braås och mot slutet även cirkeln i Lammhult sina deltagare. Cirkelledaren kom ofta till tomma cirklar. Detta ledde till att vi projektledare tog upp rekryteringsarbetet igen efter första terminsavslutningen (se kapitlet "Utvidgad rekrytering").

Vid början av den andra terminen såg vi att våra förnyade insatser att nå målgruppen tyvärr inte hade gett resultat. Cirklarna i Braås och Lammhult stod fortfarande tomma, och cirkeln i Teleborg hade ofta bara en eller två deltagare, ibland inga. Redan tidigt under denna termin tog vi efter diskussion med styrgruppen och Länsstyrelsen beslutet att lägga ner cirkeln i Braås. Cirkeln i Lammhult var vecka efter vecka tom under hösten och vi fick till slut i samråd lägga ner även den. I september aviserade cirkelledaren Maria att hon inte skulle fortsätta sitt uppdrag efter årsskiftet. Arbetet för att hitta nya kandidater till cirkelledaruppdraget påbörjades, men vi kände viss oro för att de deltagare som fanns kvar i grupperna – och som knutit an väldigt väl till Maria – skulle försvinna när hon slutade, och att vi skulle vara tvungna att bygga upp en ny deltagarbas i ett läge där målgruppen upprepade gånger visat sig svår att nå. Mot denna bakgrund landade vi till slut, tillsammans med styrgruppen, i beslutet att inte driva projektet ytterligare ett år. Den andra terminens avslutning markerade därmed även avslutet på skrivcirkelprojektet som sådant.

SLUTREFLEKTIONER

Projektledarnas reflektioner

Det har varit ett oupphörligt lärorikt projektår. Vissa lärdomar har varit omedelbara och därmed lättare att anpassa sig efter och omsätta i praktik, andra lärdomar har varit mer komplexa att förstå då dess trådar löpt in i områden som vi haft lite kännedom om, mindre inblick i, och ingått i ett samspelande system vars olika delar varit svåra att få en överblick över. Vissa av projektets mer ihållande problem – framförallt vad gäller att rekrytera och behålla deltagare – försöker vi fortfarande definiera orsakerna till.

Flera av dessa är egentligen inte problem att lösa, utan snarare faktorer som man behöver hitta ett förhållningssätt till, och acceptera de begränsningar som de eventuellt medför. Vårt projekt har ingått i ett folkbildningssammanhang, vilket innebär att det står deltagarna fritt att välja när och om de vill delta, såväl som hur de vill delta. Vi har frågat oss hur detta påverkar motivationen att delta i projektet när det finns andra åtaganden i relation till samhället som inte är det. Det innebär att drivkraften att medverka i ett sådant här projekt måste vara relativt stark, i konkurrens med exempelvis SFI och andra kurser. En lärdom vi har gjort gäller vikten av att lägga ett gediget förberedande rekryteringsarbete. I många fall utlyses och söks projektstöd av detta slag med relativt kort varsel, vilket gör att det kan vara svårt att få tid att undersöka hur målgruppssituationen ser ut lokalt. Vi kan så här i efterhand se att vi kunde ha lagt in mer tid och en större budget för en förstudie i projektansökan, så att möjligheterna att kartlägga målgrupp, samarbetspartners och rekryteringsstrategier varit större.

En annan reflektion är vikten av att fundera över relationen mellan målgrupp och ambition, så att det inte blir en konflikt mellan målgruppens (varierande) nivå och den förväntade utkomsten av projektet. I vårt fall målgruppens (i många fall) låga språknivå, och ambitionen att de skulle skriva texter på svenska.

SLUTREFLEKTIONER

Något vi har brottats med under hela projektiden är hur vi hanterar intresse från personer utanför målgruppen. Vi öppnade tidigt dörren för personer som inte tillhörde den, vilket medförde att gruppen blev spretig och på vissa sätt svårhanterad (för att möta de väldigt skilda nivåerna). Å andra sidan kunde dessa personer fungera som en slags resurs inom gruppen, i vissa fall tolka och självklart bidra med sina perspektiv och erfarenheter. Öppnar man upp (i vårt fall i en grupp som aldrig var fulltalig), eller stänger man dörren och är konsekvent med avsedd målgrupp?

En avslutande reflektion som vi inte kommer gå djupare in i här gäller frågan kring hur man kan flytta in ett sådant här projekt i en ordinarie verksamhet.

Cirkelledarens reflektioner

När jag tänker tillbaka på *Skriv världen*-projektet ser jag mycket som blev väldigt bra – det finns gott om guldkorn – liksom en rad lärdomar vi har fått med oss. Självklart finns det också sådant som vi såhär i backspeglarna har insett att vi kunde ha gjort annorlunda.

Jag upplevde att det blev en fin sammanhållning, i synnerhet i Arabygruppen, och att vi kunde dela både högt och lågt, både frustration och tacksamhet, både tårar och skratt. Särskilt för de deltagare som inte har så mycket annan struktur i sin vardag tror jag att våra träffar blev en viktig hållpunkt. Det blev ett sätt att träffa nya människor, att kunna dela sina tankar och berättelser i ett tryggt rum och att träna svenska på ett lite annat sätt än de gjort i andra sammanhang (t.ex. SFI-undervisning), eftersom vi här väldigt mycket utgick från deltagarnas erfarenheter i våra samtal. Och även om vi inte fick ihop så många och långa texter som vi hade tänkt oss blev det ändå många fina berättelser, inte bara genom våra samtal utan även i skrift.

I projektet blev det bland annat uppenbart hur viktigt det är med tydlighet, påminnelser och att försäkra sig om att deltagarna verkligen har förstått vad man pratar om. Det erbjöds goda möjligheter till träning i flexibilitet när det gällde planering och tidsperspektiv och förmågan till acceptans tränades också, inte bara i fråga om ändrad planering utan även när det gällde den frustration man kan uppleva genom att inte kunna hjälpa deltagarna med uppehållstillstånd, jobb, skoluppgifter på fel nivå etc. Det är viktigt att inse var gränserna för ens ansvar som cirkelledare går. Den kanske allra viktigaste lärdomen var att innehållet i det man gör tillsammans inte alltid spelar så stor roll – det är att mötas som är det viktiga. Kanske hade det också varit till nytta för projektet med någon form av ledarhandledning, en funktion där man kan bolla tankar, problem och frustrationer med någon utomstående (även om jag förstås kunde göra detta även med mina projektledare).

Med facit i hand är det lätt att se sådant som eventuellt kunde gjorts annorlunda. Kanske hade projektet varit mer lockande om vi haft ett tydligare och mer konkret syfte än att samla berättelser – blev det för avancerat och abstrakt för den tänkta målgruppen? Kanske det varit lättare att hitta deltagare om det redan i ansökningsfasen hade funnits med personer som har kontakt med potentiella deltagare och deras tankar hade tagits med i planeringen?

SLUTREFLEKTIONER

Kanske kunde vi ha ägnat oss ännu mer åt uppsökande verksamhet och kanske borde vi ha satsat på Ukrainagruppen redan när de kom till Sverige, som en del andra arrangörer gjorde? Kanske kunde vi fått fler deltagare om grupperna hade träffats vid andra tider och vi haft tillgång till barnpassning? Kanske kunde vi haft en bättre deltagarstruktur, exempelvis kursanmälan eller hade det skrämt bort deltagare (folkbildning ska som sagt vara fritt och frivilligt)? Kanske hade vi fått fram fler texter om projektet använt sig av tolk och haft en mer erfaren skrivpedagog som cirkelledare? Under våra träffar ägnade vi ibland så mycket tid åt samtal att det inte blev mycket tid att skriva.

Å andra sidan, när vi tittar i backspegeln och reflekterar över vad vi kunde gjort annorlunda för att exempelvis få med fler deltagare och få in fler texter kan vi också ställa oss frågan: Hade det varit bättre för *deltagarna som faktiskt kom* om vi strukturerat annorlunda? Även om vi inte nådde våra projekt mål kanske vi tillgodosåg deras behov bättre med just det som blev.

BILAGA:
PROJEKTMATERIAL –
TIPS OCH INSPIRATION

Inspiration till presentation och incheckning

Föremål (t.ex. olika köksredskap, verktyg och andra bruksföremål, leksaker, prydnadssaker – bra att ha mycket att välja på) som man lägger ut på ett bord och som deltagarna får välja bland för att berätta om vem man är.

Symbolkort som man lägger ut på ett bord och som deltagarna får ta ett

eller flera av, exempelvis för att presentera sig, för att berätta om veckan som har varit eller som utcheckning för att säga något om hur det känns eller vad man tar med sig från dagens träff (vi använde kortleken Symbols från Akademi Magelungen).

Oavslutade meningar för incheckning. Många av våra träffar inleddes med meningarna:

- Idag känner jag mig ...
- Jag är glad för ...

Denna enkla runda kan leda till samtal om att man både kan vara stressad/orolig/ledsen/trött etc. och samtidigt känna sig glad och tacksam för något. Det är också ett bra sätt att lära sig nya ord för olika känslor på svenska.

Fyrfältare att rita eller skriva utifrån rubrikerna:

- Något jag tycker om att **göra** är...
- Något jag tycker om att **äta** är ...
- En **plats** jag tycker om är ...
- En (eller flera) **person(er)** jag tycker om är ...

Fyrfältaren ritades upp på tavlan och sedan fick deltagarna rita upp varsin likadan i sina skrivböcker.

Frågekort från några olika kortlekar att använda för rundor, exempelvis som incheckning eller avslutning:

- Vad var det sista du tänkte på innan du somnade igår?
- Om du skulle beskriva dig själv med bara ETT ord, vilket skulle det vara?
- Om du fick jobba med vad som helst, vad skulle det vara?
- Om du kunde bo varsomhelst (inte ditt hemland), var skulle det vara?
- Hundar eller katter – vilket väljer du?
- Vad är det roligaste du vet att göra som inte kostar någonting?
- Om du måste äta samma mat varje dag i en månad, vad skulle du då vilja äta?
- Har du någon dold talang?
- Vilken var den senaste riktigt bra filmen eller teveserien du såg?
- När på dygnet mår du som bäst?
- Vilket är ditt favoritgodis?
- Vilken är din favoritmånad?
- Om du fick önska dig en enda sak, vad skulle det vara?
- Vad skulle du vilja ha mer kunskap om?
- Nämn en doft som får dig att tänka på din barndom.
- Vad tycker du bäst om hos dig själv?
- Om du fick förändra en sak i världen, vad skulle det vara?

Det finns massor av olika kortlekar med frågor för samtal. Just dessa är hämtade från Sällskapsspelet (Kylskåpspoesi AB) och Small talk, big questions 2 (smalltalkbq.com). Man kan behöva tänka till kring vilka kort som fungerar med gruppen, exempelvis beroende på deltagarnas förmåga att uttrycka mer abstrakta resonemang (hypotetiska situationer, önskningar etc.) på svenska, men vi lyckades oftast ganska bra genom att hjälpas åt.

Inspiration till tematiskt skrivande

TEMA: *En plats jag tycker om*

Cirkelledaren högläste texter från andra utrikesfödda som inspiration. Vi använde följande texter från tidningen Världen och vi (som görs av ABF Vuxenutbildning i Göteborg AB, www.varldenochvi.se/en-plats-jag-tycker-om.html). Texterna finns även inspelade.

”

Sherin

Jag gillar att vara i skogen, där mår jag bra. Jag brukar promenera med min man. Vi brukar promenera två gånger i veckan. Det tar 10 minuter till skogen. Naturen är fin och det är bra för kroppen att vara i naturen. Vi brukar dricka kaffe i skogen.

”

Pannee

Här är byn i Thailand som jag kommer ifrån. Jag gillar att visa bilden för mina barn. Den påminner mig om när jag var liten. Många av mina bästa minnen är därifrån.

”

Aminah

Jag gillar att vara i biblioteket. Där mår jag bra. Jag åker till biblioteket ensam ibland för att få lugn och ro. Jag gillar att sitta vid fönstret och läsa berättelser på arabiska. Genom böckerna kan jag förstå andra människors erfarenheter. Jag gillar caféet också, de har jättegod kaffe latte. En dag i veckan är det språkcafé, då pratar vi med varandra och tränar svenska.

Cirkelledaren berättade om några av sina **favoritplatser** och visade bilder på dem.

Vi lyssnade på **Evert Taubes Änglamark** i Lisa Nilssons version och tittade på utskrivna färgbilder som illustrerade en del av orden som förekommer i texten.

Deltagarna fick **tänka på en plats till lugn musik** (blunda om de ville).

Vi **samtalade** om platser deltagarna tycker om – i Sverige och i hemlandet innan de skrev sina texter.

Inspirationsfrågor för samtal och skrivande:

- Var är du?
- Vad ser du?
- Vad hör du?
- Vad luktar det?
- Vad gör du?
- Vad känner du?

TEMA: *Att utvandra*

Cirkelledaren läste ett utdrag ur **Vilhelm Mobergs Utvandrarerna** i lättläst version. Vi **samtalade** om deltagarnas erfarenheter innan de skrev sina texter.

Inspirationsfrågor för samtal och skrivande:

- Vad saknar du i ditt hemland?
- Varför lämnade du ditt land?
- Hur var resan hit?

TEMA: *Ny i Sverige*

Cirkelledaren högläste ur några texter om att komma till Sverige skrivna av andra utrikesfödda (ur boken *Vi som valde Sverige* som bygger på ett annat skrivprojekt finansierat av Länsstyrelsen i Kronoberg):

”

Noman

Det kändes som att jag hade svårt att andas. Fötterna ville inte ta några steg, det kändes som om de var förlamade. Tiden stod stilla och allt som skedde var som i slow motion. Det kändes som om man tog sitt eget liv, men vem visste vad som skulle komma att hända. Ingen har kontroll över allt som sker i livet. Så började min resa från Pakistan mot mitt nya liv i en ny värld.

”

Suada

Innan jag kom till Sverige visste jag inte mycket om landet, men i mina tankar var bilden av Sverige bättre än vad jag sedan upplevde. Detta var min första besvikelse. Jag förväntade mig bättre gator och parker. Jag trodde det skulle vara vackrare än det var. Under min första tid här såg jag Sverige som en turist. Jag såg inte de andra sakerna. Vädret var en annan sak jag fann vara väldigt dåligt. För jag var van vid varma torra somrar från mitt hemland. Den sommaren när jag kom hit regnade och blåste det väldigt mycket och temperaturen var även låg för att vara sommar. Staden upplevde jag som folktom, om man jämför med Tirana, där jag kommer ifrån. Jag började bli uttråkad ganska fort.

Vi gjorde en **tipsrunda** med olika frågor om Sverige som cirkelledaren förberett.

Vi **samtalade** om deltagarnas erfarenheter innan de skrev sina texter.

Inspirationsfrågor för samtal och skrivande:

- Vad minns du från din första dag i Sverige?
- Hur kände du?
- Vad var annorlunda jämfört med ditt hemland?
- Hur var dina första veckor/månader i Sverige?

TEMA: *Att vara kvinna*

Cirkelledaren berättade kort om **Elin Wägner och kvinnohistoria** (bland annat med hjälp av en tidslinje om rösträtt, kvinnors rätt till utbildning etc.).

Vi besökte **Elin Wagners Lilla Björka**, där vi fick en guidad visning.

Cirkelledaren högläste ur **Elin Wagners Norrtullsligan** i lättläst version.

Vi **samtalade** om skillnader mellan att vara kvinna i Sverige och hemlandet innan deltagarna skrev sina texter.

TEMA: *Demokrati och yttrandefrihet*

Vi gick igenom **viktiga begrepp inom området på svenska** på tavlan och deltagarna fick översätta dessa till sina hemspråk för att verkligen förstå vad vi skulle prata om (eftersom det var ett ganska komplicerat tema).

Vi gjorde **ett quiz** om demokrati/diktatur och hur det fungerar i Sverige som cirkelledaren förberett (kan göras som en liten tävling mellan olika lag eller tillsammans om gruppen är liten).

Vi **samtalade om aktuella händelser** i världen och Sverige (upploppen i Iran, det svenska valet).

Vi såg några **korta tecknade filmer från UR Play** om demokrati och yttrandefrihet, samt en **kort intervju på YouTube** (från Västerås stad) med en kvinna med utländsk bakgrund om varför det är viktigt att rösta (hon hade inte haft den möjligheten i sitt hemland och kände att det var viktigt att ta vara på den nu).

Vi **samtalade om deltagarnas erfarenheter** från hemlandet innan de skrev sina texter.

Inspirationsfrågor för samtal och skrivande:

- Vilka likheter och skillnader finns det mellan ditt hemland och Sverige när det gäller demokrati och yttrandefrihet?
- Får man tro på vad man vill, läsa vad man vill, titta på vad man vill, säga vad man vill, skriva vad man vill i ditt hemland?
- Får man demonstrera i ditt hemland?
- Vad kan hända om man uttrycker sina åsikter?
- Vad skulle DU vilja förändra om du satt i Riksdagen/Region- eller Kommunfullmäktige?

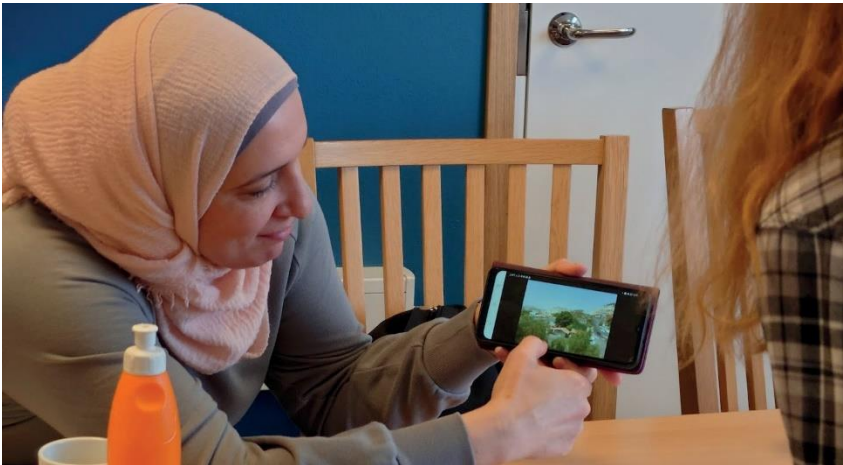
TEMA: *Platsen vi bor på*

Vi använde **Google Maps** och **Google Earth** så att alla deltagare kunde visa för oss andra var de hade bott i hemlandet.

Vi tittade på en **PowerPoint** där cirkelledaren hade lagt upp:

- en **karta över Sverige**
- en **karta över landskapet** vi bor i med dess olika län
- en **karta över länet** vi bor i med dess olika kommuner
- en **karta över kommunen** vi bor i med dess olika orter
- en **karta över staden** vi bor i med dess olika områden
- **bilder från olika platser i vår stad** (t.ex. bibliotek, fotbollsarena, domkyrka, moské, mötesplatser för integration, slott)

Deltagarna berättade om vad det finns för **för- och nackdelar med deras nuvarande boende** och cirkelledaren skrev en text utifrån deras gemensamma berättande (eftersom vi hade för ont om tid för att de själva skulle skriva).

Webbtips för att träna svenska

Det här är ingen bok om svenskundervisning för personer med utländsk bakgrund – det finns gott om läromedel för det ändamålet. Däremot tänkte vi dela med oss av några webbplatser som vi har tipsat våra deltagare om, och som kanske andra också kan ha glädje av, i synnerhet om man inte har tillgång till SFI-undervisning och/eller vill träna på egen hand.

I podcasten **Livet på lätt svenska** samtalar författaren och före detta SFI-läraren Sara Lövestam med en amerikansk kvinna som studerar svenska om livet och det svenska språket. Podden hittar man på Spotify, iTunes och i olika poddappar. Sara skriver också inlägg på **Sara Lövestams lättlästa blogg**.

På YouTube finns mängder av korta språkträningsvideor under rubriken **Learn Swedish/Lär dig svenska**, med läraren Marie Rödemark, som undervisar i språk i många år och även engagerat sig mycket i integrationsaktiviteter för asylsökande. Här kan man träna alltifrån grammatik till vanliga svenska uttryck till ord på en massa olika teman.

UR Play har gott om korta informativa videor med olika teman på relativt lätt svenska. På **8sidor.se** finns lättlästa nyheter på svenska och Sveriges Radio presenterar nyheter med lite lugnare tempo och färre svåra ord i sitt **Klartext**.

DELTAGARREFLEKTIONER: YONGLI OCH ISRAT

Skriv världen där du är

Yongli Ku

Det var en vanlig eftermiddag när jag scrollade genom Facebook-flödet och jag såg en annons om det här projektet: "Skriv världen där du är!". Det stod att projektet riktar sig till kvinnor från utlandet som inte har etablerat sig i Sverige. "Vad intressant!" tänkte jag och öppnade min G-mail för att kontakta projektledaren på en gång.

Hon svarade snabbt och sa att projektet vänder sig till kvinnor i asyl- eller etableringsprocess. Jag kom till Sverige som en utbytesstudent och hade bott i Sverige i några år. Jag hade haft två tillfälliga men "riktiga" jobb, ingenting heltid hittills. Jag hade blivit en "plastmamma", bildat en familj, fött ett barn och även skrivit en bok om Sverige. Men ordet "etablerad" kändes ändå så långt ifrån vad jag själv eller någon annan skulle använda för att beskriva min situation.

Jag skrev tillbaka och berättade för henne hur jag kände mig i mitt liv i Sverige. Senare fick jag ett svar att jag var välkommen. Jag hade ingen aning om ifall det var deltidsjobben eller det utanförskap jag beskrev i mitt mejl som gav mig en plats i projektet förrän jag träffade de andra kvinnorna...

Där var vi, varje tisdag eftermiddag i Tallgården på Araby där allting händer. Vi var från olika länder, vissa pratade samma språk och vissa kunde inte alls kommunicera med varandra. Svenska språket var vår bro emellan oss.

Vi lärde oss nya ord på svenska. Vi lärde oss om svensk kultur, historia, natur och demokrati. Vi lärde oss till och med om Elin Wägner och hennes kamp. Hon var en riktigt inspirerande kvinna.

När kriget i Ukraina bröt ut pratade vi om vår oro och sorg. De som flydde från ett annat krig berättade hur det var att leva med det hela livet. De visade mig ett annat perspektiv att se kriget i Ukraina utifrån.

Vi pratade om familjer, marknader, frukter, regnet, lukten av den varma luften, doften av gatumat, ljudet från gator och om solen som alltid skiner utanför Växjö.

Vi pratade om hur vi såg på oss själva i Sverige och skrattade tillsammans. Vi pratade om förluster i livet och lipade tillsammans.

Vi pratade om längtan till världarna där vi kom ifrån utan att behöva förklara oss mycket. Vi som kom ifrån olika länder hade så mycket mer gemensamt än vi visste.

Vi hördes och syntes här. Under de här eftermiddagarna hade vi varandra.

Under resans gång, när vi provade att berätta våra historier för världen

Israt Jahan

Jag minns vad Y sa den där första dagen av projektet. Y är en taiwanesisk journalist, och hon berättade att när hon hörde att en annan journalist från Östra Asien skulle delta, kastade hon sig dit. Y är en av dom som är bra på svenska eftersom hon bott länge i landet. Eftersom målet med det här projektet är att lära sig språket var det inte lika viktigt för henne att delta som det var för mig. Vi tittade på varandra och log. Vi satt tätt ihop och viskade om vem som kan äta den starkaste curryn!

S kommer regelbundet till cirkeln. Hon anstränger sig för att göra något trevligt för alla. En deltagare i vår grupp skulle gifta sig.

S slutade komma på ett par gånger. När hon till slut kom, hade hon med sig tjejjens bröllofsfotografier. Hon sa: Hon har ingen hon känner här. Så S tog hand om alla bröllopsarrangemangen. Vi började prata om bröllopsritualer och alla de små detaljerna i våra olika kulturer. Vi glömde tid och rum och plötsligt var dagen över!

Maria, projektets cirkelledare, brukade välja ut ord utifrån våra vardagsberättelser och skriva dem på tavlan. På svenska. Den dagen valde hon ut ord som hörde ihop med giftermål och vi försökte att prata om äktenskap och bröllop på svenska. Vi är alla ganska dåliga på svenska. Men när vi, som kommer från olika länder, börjar prata om vanliga mänskliga känslor är språket inte ett hinder. Vi förstår varandras känslor fullständigt.

Jag tycker att det bästa med det här projektet är valet av Maria som ledare. Hon är inkännande, intelligent, sympatisk, vänlig och balanserad. Eftersom detta är ett projekt där vi lär oss språket genom att berätta våra egna historier, finns det ingen som kunde varit bättre som ledare för gruppen än Maria. Hon kan relatera till alla. Från vad som hände Z's son till min egen känsla av ensamhet – hon förstod allt. Man kan säga att hon gjorde oss till en familj.

När jag kom till Sverige kände jag mig vilsen. Jag kunde inte språket, jag kunde inte relatera till andra. Jag kände mig väldigt konstig och ensam. Den dagen vi åkte för att besöka aktivisten och författaren Elin Wägners hem var den första dagen jag kände mig hemma i Sverige. Jag ställde en massa dumma frågor till Maria. Hon svarade på alla med stort tålamod. Jag minns att jag sa till Maria den dagen: "Vet du, jag känner mig så konstig, det känns som jag inte lärt mig något av livet, att jag inte vet något". Maria svarade " Du är inte konstig och det stämmer inte att du inte lärt dig något av livet, du har bara inte träffat rätt personer här än".

Det här projektet hade potentialen att bli en stor plattform för oss som kommer från en helt annan kultur och samhälle, som redan blivit krossade av hårda verkligheter som krig och emigration.

Eftersom en stor del av Sveriges befolkning är invandrare är integrationen i samhället en stor fråga här. Tusentals erfarenheter är dolda mellan trädens löv. Det här projektet hade möjligheten att föra in de berättelserna på sidorna i en bok. Dessutom har det här projektet haft möjligheten att spela en stor roll i integrationen för vissa personer.

Jag tror att bemanning varit ett stort problem i det här projektet, kanske behövdes en mer organiserad planering. Men oavsett vilka problemen varit så är jag personligen glad över att ha varit del av projektet. Det har gett mig möjligheten att möta några underbara personer. Det är därför – även om projektet är över – som vi letar efter möjligheter att träffas på vårt eget sätt. Det är därför jag började på S magdanskurs, och därför Y ringer mig och säger "Kom igen Eva, nu äter vi lunch ihop!".

Översättning från engelska till svenska: Moa Franzén

**INTERVJUER
MED NÅGRA
PROJEKTDELTAGARE**

Intervju med deltagaren Shereen

Varför valde du att vara med i projektet?

- Jag ville vara med i projektet för att få skriva och göra min röst som kvinna hörd, att få berätta om mig själv och bli lyssnad på.

Hade du någon erfarenhet av att skriva sen tidigare?

- Ja, jag har skrivit innan projektet. Jag har skrivit ner mina tankar, som jag delat med min familj.

Var det lätt att förstå vad projektet handlade om?

- I början var det lite svårt att förstå varför det bara var för oss kvinnor, och vad ni ville att vi skulle göra. Men efter första träffen förstod jag, när Maria berättat och förklarat.

Hur upplevde du att det var att dela personliga upplevelser och berätta om dig själv i gruppen?

- Det som har varit svårt är att vi i gruppen som kommer från samma land har olika uppfattningar om det som har hänt där, vi tycker olika om det som har hänt i vårt land och står på olika sidor. När vi berättar om våra minnen och erfarenheter blir det tydligt och det är inte lätt. Där känner jag att det blir en clash och att det finns en gräns för vad jag vill berätta om mitt land och mina känslor för det, om det politiska läget. Eller när jag som muslim och någon annan som icke-muslim ska prata om vår kultur, då kan det bli lite problem – samtidigt har jag ingen uppfattning om vad som är rätt för någon annan.

Jag är här som kvinna bland andra kvinnor. Men när vi pratar om andra känslor och vad vi tänker, som familj, när vi skrattar tillsammans och gråter tillsammans, det är fint. Det är bra att vi har haft tid att prata, att vi har druckit kaffe tillsammans, att det funnits tid för våra berättelser.

Har du lärt dig något nytt genom projektet?

- Vi har fått lära oss så mycket om Sverige, att det är en sån bra plats. Om svenska samhället. Och att vi har fått resa och se andra platser. Maria har berättat om många författare. Vi har fått lära oss hur man ser på saker här i Sverige, det är inte samma i mitt land. Det är andra värderingar, olika kulturer och tänkande. Det är jättebra att vi har kunnat jämföra och se vad som är olika. Och så har vi pratat så mycket svenska. Vi måste prata! Och vi förstår vad Maria menar och vad hon vill.

Är det något du har saknat, som du önskat det funnits mer av?

- Ja, jag önskar att det hade funnits mer tid att skriva och mer tid att samtala. Vi behöver få berätta, vi behöver tid för det.

Är det något du minns som särskilt roligt eller viktigt?

- När jag tänker på projektet tänker jag på Maria och då blir jag glad. Att det finns människor som Maria här, det känns jättebra. Maria berättar så mycket, hon är som min bästa vän. Hon pratar med alla och med mig och lyssnar på oss, jag känner mig välkommen här i Sverige av människor som Maria.

Är det något du minns som särskilt svårt?

- När jag pratar eller berättar om något som inte är bra för alla, då känns det inte bra. Saker vi tycker olika om, kulturella saker.

Kommer du fortsätta skriva i framtiden?

- Ja, absolut. Det är svårt bara, att komma igång och att skriva på svenska. Arabiska är lättare eftersom det är mitt första språk.

Intervju med deltagaren Azi

Hur hörde du talas om projektet?

- Jag hörde om projektet genom en av mina vänner i Lammhult. Och när jag fick reda på att projektet var för kvinnor och handlade om kvinnors berättelser, om vår situation, var jag mycket glad över att få delta och bidra, så att kvinnors situation i mitt land kan förstås bättre.

Brukar du skriva själv?

- När jag var barn brukade jag skriva berättelser i Iran, nu skriver jag några minnen och texter på min Instagram, om min mamma, min man, min hund och immigration.

Hur tyckte du det var att vara med?

- Projektet var både svårt och lätt för mig, svårt för ibland kunde jag inte uttrycka det jag ville på svenska och det var svårt att översätta rätt, att få fram rätt betydelse genom översättningen; och lätt eftersom Maria hjälpte mig mycket att hitta de ord som kan uttrycka det som är sant för mig. Jag mådde väldigt bra eftersom jag fick en plats att prata om dygderna hos kvinnorna i mitt land och deras problem med den islamiska republiken.

Hur var det att berätta om ditt liv för de andra deltagarna?

- Det var väldigt bra, men ibland sorgligt eftersom jag emigrerat och det var väldigt svårt för mig att tänka på och minnas mitt liv som jag lämnat. Jag saknar min familj och mina vänner, och jag oroar mig för mina vänner i mitt land som måste slåss mot den islamiska republiken Iran.

Har du lärt dig något?

- Jag kunde lära mig svenska bättre och jag kunde lära känna världens kvinnor bättre och jag kunde hitta bra svenska vänner.

INTERVJUER MED NÅGRA PROJEKTDELTAGARE

Är det något du minns som du tyckte var särskilt roligt?

- Minnena från museet och att åka till författaren Elin Wägners hus var väldigt roligt, det var en fin dag. Elin Wägner var en sån stark kvinna.

Skriver du fortfarande?

- Jag skriver ibland för min mamma. Jag skrev en kort dikt till min mamma. Och jag skriver om kvinnorna i mitt land.

Intervju med volontären Helen

Minns du hur det var i början av projektet, vilken var din upplevelse?

- Projektet sammanföll med min första tid som volontär här på kyrkan. Jag blev tillfrågad att hjälpa till. För mig lät det som ett bra projekt, att ni tänker på andra människor och vill göra en bok. Jag gillade projektets idé, för jag tänker att det är viktigt att vi lär känna varandra – det är inte bara människor som kommer hit som ska lära känna och lära sig av svenskar, utan det är också svenskar boende här som behöver lära känna oss som kommer som nya till det här landet. Det är stora skillnader mellan kulturerna, många kommer från Mellanöstern, eller Afrika, och vi är inte exakt desamma, men vi har många saker att dela med oss av, vi kan berika samhället. När jag har suttit med i cirklarna har jag lärt mig saker som jag inte visste förut, hur man gör eller tänker i andra länder. Man kan komma och tänka mycket på sina problem och på sig själv och sitt liv, men när man kommer och umgås så upptäcker man att andra har sina problem i sina liv också, och att man kan dela det med varandra.

Hur tyckte du det kändes att dela berättelser eller erfarenheter eller minnen med gruppen?

- Som jag sa gillade jag det, för jag tycker om att träffa nya människor. Och att träffa Maria. Jag hade inte så många vänner eller människor jag känner som är från Sverige, och med Maria var det inte bara vi som pratade, hon pratade också och berättade om sig själv.

Är det någonting som du, utifrån volontärens perspektiv, tycker kunde göras annorlunda, eller som saknades i projektet?

- En sak jag tänker på är att det inte var ett bra system mellan ert projekt och Sensus. Det krockade med andra Sensus-aktiviteter. Det var synd, projektet förtjänade mer. Ett projekt behöver också stöd. Ofta var det bara jag och Maria.

Är det något du minns som särskilt roligt eller betydelsefullt?

- Ja, jag gillade systemet Maria hade med korten. Första gången hon kom med korten undrade jag vad det var för något, jag tyckte det kändes onödigt – man kan ju bara prata? Men sen såg jag hur hon la ut dom varje gång, och när deltagarna kom gick de direkt till korten – varje gång! Jag såg hur deltagarna gillade det, och att Maria visste exakt vad hon skulle göra. Hon visste hur hon skulle lära oss, hon hade tid för oss, jag uppskattade att hon var så engagerad och öppen och inkluderande.

Är det något du minns som svårt eller jobbigt?

- Jag vill inte vara negativ, men jag måste säga vad jag kände, och det gäller inte bara detta projekt. Många personer som kommer har stora problem, men det betyder inte att vi inte ska göra något när vi kommer hit till Sverige. Jag tänker att många människor som kommer hit behöver trygghet, men när de kommer hit måste de också uppskatta andra människor och samhället. Jag kunde inte se att alla som kom verkligen ville delta, att de ville kommunicera, att de var fokuserade. När vi var på Lilla Björka mötte jag Araby-gruppen och jag upplevde att de var motiverade och att det var en bättre grupp.

Har du haft ett skrivande du ägnat dig åt innan kursen?

- Inte mycket, men jag har velat skriva. Jag har velat skriva om mitt liv. Jag pratade med Maria om det. Jag vill gärna skriva nu, det händer mycket i mitt liv. Det handlar inte om att visa att mitt liv varit svårt eller är svårt, utan för att dela information. Jag har lyssnat på många som har problem i sina liv. Och jag har tänkt: "Åh, mitt liv är dåligt, andra människor har mer". Men jag har förstått att alla andra också har problem i sina liv. Därför har jag tänkt att jag vill skriva och dela min historia. För att andra ska veta vad de behöver göra. Jag kan inte gå tillbaka och leva mitt liv en gång till, men andra som är yngre eller på en annan plats i sina liv, de kan. Jag har en kurs för kvinnor om företagande och livet i Sverige, och jag vet att Sensus har detsamma. Men det jag vill är att dela min erfarenhet av migration och att vara ny i Sverige, och vad jag har gjort och vad jag har tänkt. Jag började skriva en natt, jag skrev från klockan tolv till fem och bara skrev. Jag sa till mig själv, varje dag ska jag skriva. Men många saker händer, och jag var tvungen att studera och jobba. Mycket kom i vägen.